

TÜRK TARİH KURUMU'NUN 1969 YILI GENEL KURUL TOPLANTISI

Türk Tarih Kurumu Genel Kurulu 10 Mayıs 1969 Cumartesi günü saat 9,30' da Ankara'daki merkezinde toplandı. Saat 9,30 da üyeler Kurumun kurucusu Atatürk'ün Anıtkabirini ziyaret ederek bir çelenk koydular ve saygı duruşunda bulundular. Anıtkabrin şeref defterine Kurum Başkanı Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu aşağıdaki yazıyı yazdı. Defter üyelerce imzalandı.

“Büyük Atatürk,

Biz Türk Tarih Kurumu üyeleri, ülkeye ve devrimlerine inancımızın andımız olduğunu önceleri de belirttiğimiz gibi huzurunda bugün de tekrarlamaya, sevgilerimizi sunmaya geldik.”

Atatürk'ten sonra devrim şehitlerinin mezarları ziyaret edilerek bir buket kondu.

Saat 10,30 da Kurum merkezine dönen üyeler Genel Kurul toplantısına katıldılar.

Başkan Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu çoğunluğun bulunduğunu bildiren kısa bir söylevle oturumu açtı ve 1968 yılı içinde aramızdan ayrılan Prof. Dr. Hâmit Sadi Selen ve Ord. Prof. Cavit Baysun'un hâtıraları için bir dakika saygı duruşunda bulunuldu.

Daha sonra geçen yıl Kurumun aslı üyeliğine seçilen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Profesörü ve Türk Tarih Kurumu Muhabir üyesi Dr. Şerafettin Turan Profesör Dr. Şinasi Altundağ tarafından, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Profesörü Dr. Münir Aktepe de Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal tarafından Genel Kurula takdim edildiler. Her iki üye Atatürk andını imzaladıktan sonra kısa birer bilimsel bildiri okudular ve kıdemli üye sıfatıyla Prof. Hikmet Bayur yeni üyelerin beratlarını kendilerine sundu.

Bundan sonra gündemin altıncı maddesine geçilerek Genel Kurulu idare etmek üzere Başkanlığa Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel, ikinci başkanlığa Bayan Fakihe Öymen, yazmanlıklara da Prof. Dr. Bahadır Alkım ve Prof. Dr. Şerafettin Turan seçildiler.

Başkanlık divanı yerini aldıktan sonra Genel Müdür Uluğ İğdemir Yönetim ve Basımevi Yönetim Kurullarının 1968 yılı çalışma raporlarıyla ek raporu ve Denetleme Kurulu raporunu okudu.

Başkan Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel raporlar hakkında söz isteyenlere söz verdi. Bu arada Genel Kurula çağırılan Türk Dil Kurumu Genel yazmanı Ömer Asım Aksoy gelmiş olduğundan önce kendisine söz verilerek Atatürk'ün İş Bankasındaki hisse senetleri konusunda Cumhuriyet Halk Partisiyle Kurumlar

arasında çıkan anlaşmazlığın geçirdiği evreler hakkında bilgi alındı. Üyelerce açıklanması istenen noktalar hakkında gerek Ömer Asım Aksoy, gerekse Genel Müdür Uluğ İğdemir gerekli açıklamaları yaptılar.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal hem Kurum, hem de Cumhuriyet Halk Partisi Parti Meclisi üyesi bulunduğundan, meseleyi öğrenir öğrenmez vasiyeti bulunduğunu ve Parti meclisinde bu mesele konuşulurken tek itiraz eden kendisinin olduğunu, Son Havadis'te çıkan yanlış haberi tezkip ettiğini, birer örneğini de Kurumlara yolladığını söyleyerek tezkip yazısını okudu.

Konu üzerinde uzun uzadıya konuşulduktan sonra :

a) Atatürk vasiyetnamesi uyarınca Türkiye İş Bankasının 1968 yılı kârından Kurumumuzun hissesine düşen nemanın önemli bir kısmının Cumhuriyet Halk Partisinin müracaatı üzerine Türkiye İş Bankasınca mahkeme yoluyla bloke ettirilmesi Kurumumuzun idarî ve bilimsel çalışmalarını tamamiyle durduracak nitelikte olduğu gibi, başlanılmış olan bütün araştırmalarımıza sekte vereceğinden, bütün hukukî yollara ve işlemlere başvurularak hakkımızın elde edilmesi için bir an önce teşebbüse geçilmesine ve bu hususta Yönetim Kuruluna yetki verilmesine oybirliği ile,

b) Birinci kararda belirtilen hususların Cumhuriyet Halk Partisine yazılarak blokajın kaldırılmasının istenmesine oybirliği ile,

c) Atatürk vasiyetnamesinin uygulanması konusunda Cumhuriyet Halk Partisi ile Kurum arasında çıkan anlaşmazlıkta Kurumumuz haklı olduğundan, bunun bütün vasıtalarından yararlanılarak Kamuoyuna duyurulmasına oybirliği ile karar verildi.

Vakit ilerlemiş olduğundan rapora ait görüşmeler öğleden sonraya bırakılarak gündemin 8 inci maddesi gereğince bütçe tasarısını inceliyecek Yarkurulun seçimine geçildi: Bayan Fakihe Öymen, Prof. Dr. Halil Demircioğlu ve Prof. Dr. Münir Aktepe bütçe yarkuruluna seçildiler. Öğleden sonra saat 16 da toplanılmak üzere saat 14,10 da oturuma son verildi.

Genel Kurul öğleden sonra saat 16,15 de İkinci Başkan Bayan Fakihe Öymen'in başkanlığında toplanarak raporlar hakkındaki konuşmalara devam edildi:

Prof. Hikmet Bayur Türkçesi çıkmadan yabancı dilde eser basılmaması hakkında eskiden alınmış bir karar olduğunu, halbuki yine de basıldığını söyleyerek, Jaeschke'nin kitabındaki belgelerin de tamamının çevrilmesini istedi.

Prof. Dr. Halil Demircioğlu kazılara harcanan paraların da Yıllık rapora konmasını istedi. Bu istek oya konarak kabul edildi.

Konuşmalar sonunda Yönetim, Basımevi Yönetim ve Denetleme Kurullarının raporları oya konularak kabul edildi ve Yönetim Kurulları 1968 dönemi çalışmalarından dolayı aklandı.

Gündemin seçimlerle ilgili maddelerine geçilerek :

Yönetim Kurulu üyeliklerine oy sırasıyla Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, Prof. Dr. Tahsin Özgüç, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, Prof. Dr. Âfet İnan, Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, Prof. Dr. Cemal Tukin; yedek üyeliklere Prof. Dr. Afif Erzen, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Prof. Dr. Şinasi Altundağ.

Denetleme Kuruluna Dr. Hâmit Koşay, Bayan Fakihe Öymen ve Prof. Dr. Adnan Erzi,

Haysiyet Divanına Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan, Bay Tahsin Öz, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, Ord. Prof. Hikmet Bayur,

Basımevi Yönetim Kuruluna Prof. Dr. Şerafettin Turan, Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal ve Prof. Dr. Tahsin Özgüç; yedek üyeliklere Prof. Dr. Adnan Erzi ve Prof. Dr. Halil İnalçık,

Kitaplık Komisyonuna Dr. Hâmit Koşay, Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı ve ve Prof. Dr. Adnan Erzi seçildiler.

Vakit geçmiş olduğundan pazar günü saat onda toplanılmak üzere oturuma son verildi.

Türk Tarih Kurumu Genel Kurulu 11 Mayıs 1969 Pazar günü saat onda ikinci başkan Fakihe Öymen'in başkanlığında toplandı.

Başkan Bütçe Komisyonu görevini bitirmiş ve raporunu vermiş olduğundan raporun okunacağını söyledi. Rapor ve ona ekli Bütçe tasarısı okundu. Bütçe üzerinde konuşmalardan sonra bütçe ve ekleri oya konarak oybirliği ile kabul edildi.

Daha sonra gündemin 14. üyelik önerileri maddesine geçilerek Yönetim Kurulundan gelen yazılar okundu ve Collège de France profesörlerinden ünlü Fransız tarihçisi Fernand Braudel Şeref üyeliğine, Berlin Özgür Üniversitesi Klâsik Filoloji profesörü Dr. Paul Moraux ile İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji bölümü öğretim üyesi ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Rudolf Naumann Muhabir üyeliğe seçildiler.

Bundan sonra gündemin 16 ve 17 inci maddeleri uyarınca Yönetim Kurulu ile kollardan ve üyelere gelen önerilerin görüşülmesine geçildi ve görüşmeler sonunda şunlara karar verildi:

1 — Malazgird savaşının 900 üncü yıldönümü dolayısıyla Kurumumuzca yapılması düşünülen çalışmalar hakkında özel komisyonun aldığı kararlar okundu: önerilen program uygun görüldü. Bunun gerçekleşmesi için komisyonun yeniden toplanarak çalışacakların kısa bir listesini hazırlamasına,

2 — Prof. Adnan Erzi'nin Tahran'da bulunan Selçuk devrine ait bazı yazmaların mikrofilmlerini getirtmesi için Kurumca yardım yapılmasına,

3 — Atatürk tesisi 1968 yılı gelirlerinden büyük bir kısmının Cumhuriyet Halk Partisiyle çıkan anlaşmazlık yüzünden, Türkiye İş Bankası tarafından bloke edilmesi Kurumumuzca büyük maddî zorluklara düşürdüğü belirtilerek, 2.700.000 lira tutan bu gelir üzerindeki blokaj kaldırılmadığı takdirde yurdun on yerinde yapılmakta olan kazıların durdurulması, Kurtuluş Savaşına başlamamızın 50 inci yıldönümü dolayısıyla düzenlenen Milletlerarası nitelikteki VII. Türk Tarih Kongresinin ertelenmesi, yurt içi ve yurt dışı ilmî araştırma ve kongrelere katılma işlerinin geri bırakılması, bu yıl basılacak eserlerden bir kısmının baskı işlerinin de ertelenmesi Yönetim Kurulunca teklif edilmiş olduğundan, Yönetim Kurulunun teklifinin oybirliği ile kabulüne, durumun Cumhuriyet Halk Partisine ve Kamuoyuna duyurulmasına,

4 — Telif hakları yönetmeliğinin 11 inci maddesine göre orijinal nitelikteki resim, plân ve haritaların beher saymaca sahifesine 20 lira ödenmesine, bunun için yönetmeliğin 13 üncü maddesine bir fıkra eklenmesine,

5 — Basımevi için lüzumlu arsanın Kuruma maddî bir külfet yüklememek kaydıyla, Basımevince satın alınmasına,

6 — Basımevinin Türk Dil Kurumu ve Türkiye İş Bankasının da iştirakiyle ve yüzde elliden fazla hissenin Türk Tarih Kurumuna ait olması kaydıyla bir Anonim şirket haline getirilmesi hususunda gerekli incelemenin yapılarak gelecek Genel Kurula bir projenin getirilmesi için Yönetim Kuruluna yetki verilmesine,

7 — Kurum merkezinde bir "Atatürk ve Devrimleri Kürsüsü"nün kurularak burada belirli zamanlarda ders şeklinde konferanslar verilmesine,

8 — Kurum konferans salonunda bir plân ve program içinde Eski Anadolu uygarlıkları hakkında serbest konferanslar verilmesine,

9 — 22-28 Nisan 1969 tarihleri arasında Sofya'da toplanan "Bizans çağına kadar Balkan kavimleri Symposion"una katılan Dr. Hâmit Koşay'a malî imkân elde edilince 2000 liralık bir yardımın yapılmasına,

10 — 1969 Ekiminde Şam'da toplanacak olan Klâsik Arkeoloji kongresinin raportörlüğüne seçilen Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın bu kongreye Kurumumuz adına katılmasına ve malî imkân elde edilince masraflarının ödenmesine,

11 — UNESCO Türkiye Millî Komisyonunda, şimdiki kadar olduğu gibi, Kurumumuzu Prof. Dr. Âfet İnan'ın temsil etmesine,

12 — Viyana'da bir ay süre ile kitaplık ve müzelerde inceleme yapacak olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'e, malî imkân elde edilince, 6000 liralık bir yardım yapılmasına,

13 — Hüdavendigâr livası tahrir defteriyle ilgili olarak köy adlarıyla vakıf tesislerini yerlerinde incelemesi için Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a, malî imkân elde edilince, 2500 liralık bir yardım yapılmasına,

14 — Güney-Doğu Avrupa araştırmaları komitesinin hazırladığı 6 maddelik Yönetmelik tasarısının aşağıdaki şekilde kabulüne,

TÜRK TARİH KURUMU GÜNEY-DOĞU AVRUPA ARAŞTIRMALARI MİLLÎ KOMİTESİ YÖNETMELİĞİ

1) Türk Tarih Kurumu Genel Kurulunun 30 Nisan 1966 tarihli kararına uyularak Kurum bünyesi içinde bir Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Millî Komitesi kurulmuş ve Genel Kurul tarafından aşağıda adları yazılı üyeler bu komiteye üye seçilmiştir:

Prof. Dr. Şinasi Altundağ.
Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan
Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal
Prof. Dr. Halil Demircioğlu
Prof. Dr. Afif Erzen
Prof. Dr. Tayyib Gökbilgin
Prof. Dr. Halil İnalçık
Dr. Hâmit Koşay

2) Komitenin amacı, memleketimizdeki Güney-Doğu Avrupa Araştırmalarını ilmî bir merkeze bağlamak, memleketimizde aynı sahada çalışan ilmî kuruluşlarla işbirliği yapmak, Milletlerarası teşekküllerde bu sahayı temsil etmek ve bu konu üzerindeki araştırmaların ilerlemesi için faaliyette bulunmak ve yayınlar yapmaktır.

3) Komite kendi üyeleri arasında her üç yılda nöbetleşe olmak üzere bir Başkan ve bir Genel Sekreter seçer. Başkan ve Genel Sekreter aynı zamanda Milletlerarası Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Kurumu (AIESEE) de delege olarak millî komiteyi temsil ederler.

4) Komitenin işlerini devamlı surette takip etmek üzere Başkan, Genel Sekreter ve komite tarafından seçilen bir üye merkezî büroyu teşkil ederler. Bir de yedek üye seçilir.

5) Komite yılda en az iki defa toplanır ve Merkezî Büronun sunduğu faaliyet raporunu inceler, yapılacak işler hakkında talimat verir.

6) Yıllık gerekli masraflar komitenin teklifi üzerine Türk Tarih Kurumunca karşılanır.

15 — Merkezî Paris'te olup Fransa Başbakanlığına bağlı bir kuruluş halinde çalışan "Uluslararası İkinci Dünya Savaşı Komitesi" ne Kurumumuzun üye olmasına,

16 — Uluslararası Tarihî İlimler Millî Komitesinin Türkiye'de tarihle uğraşan diğer kuruluşlarla birlikte kurulmasına imkân olmadığından, Uluslararası komiteye şimdiye kadar olduğu gibi, Kurum olarak katılmamıza,

17 — Hasta oldukları için Genel Kurula katılamayan üyelere Genel Kurulun sağlık dileklerinin ulaştırılmasına.

TÜRK TARİH KURUMU YÖNETİM KURULU'NUN 1968 ÇALIŞMA YILI RAPORU

Genel Kurul'un Sayın Üyeleri,
Yönetim Kurulunuzun 1968 çalışma yılı raporunu yüksek katınıza sunuyoruz :

BÜTÇE DURUMU

Kurumumuzun 1968 yılı Gelir ve Giderleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir :

A. GELİRLER

<i>Bölüm</i>	<i>Gelirlerin Çeşidi</i>	<i>Bütçeye konan Lira K.</i>	<i>Sağlanan Lira K.</i>
I	Kurum Arttırimından	750.000,—	750.000,—
II	Atatürk vasiyeti geliri	3.700.000,—	3.706.563,33
III	Üye ödentileri	250,—	300,—
IV	Yayın gelirleri	250.000,—	162.334,85
V	Basımevi geliri	750.000,—	758.866,88
VI	Türlü gelirler	110.000,—	100.659,13
	Toplam	<u>5.560.250,—</u>	<u>5.478.724,19</u>

B. GİDERLER

<i>Bölüm</i>	<i>Giderlerin çeşidi</i>	<i>Bütçeye konan Lira K.</i>	<i>Harcanan Lira K.</i>
I	Görevli giderleri	950.400,—	715.946,84
II	İdari giderler	175.000,—	182.376,32
III	Bilimsel giderler	1.105.000,—	1.087.431,46
IV	Yatırımlar ve yatırımla ilgili giderler	3.101.000,—	1.540.422,57
V	Yayın zararları	225.001,—	279.104,40
	Toplam	<u>5.556.401,—</u>	<u>3.805.281,59</u>

Bu tablolarda görüldüğü üzere, Kurumumuzun 1968 yılı gelirleri bütçeye konmuş olandan 81.525 lira 81 kuruş eksiktir. Bu eksikliğin 87.665 lira 15 kuruşu yayın satışlarında, 9.340 lira 87 kuruşu türlü gelirlerdedir. Buna karşılık Atatürk vasiyeti gelirinden 6.563 lira 33 kuruş, Basımevi gelirinden 8.866 lira 88 kuruş, üye ödentilerinden de 50 lira fazla gelir sağlanmıştır.

Gider bütçemize gelince : Burada da bütçeye konmuş olandan 1.751.119 lira 41 kuruş eksik harcama yapılmış, gelir fazlası ile Türkiye İş Bankası'ndan aldığımız avanslar kapatılmıştır.

YAYIN İŞLERİ

Bu yıl içinde şu eserlerin basımı bitmiş ve yayımlanmıştır :

1. *Namık Kemal'in hususî mektupları II. cilt, İstanbul ve Midilli mektupları I* (Hazırlayan : FEVZİYE ABDULLAH TANSEL).
2. *İbretnümâ, Mabeynci Fahri Bey'in hâtıraları ve ilgili bazı belgeler* (Yayına hazırlayan Prof. Dr. BEKİR SITKI BAYKAL).
3. NİMET ÖZGÜÇ : *Kaniş Karumu Ib katı mühürleri ve mühür baskıları* (Türkçe ve İngilizce).
4. SEDAT ALP : *Zylinder-und Stempelsiegel aus Karahöyük bei Konya.*
5. E. ROSENBAUM (ALFÖLDİ) : *A Survey of Coastal Cities in Western Cilicia.*
6. FAİK REŞİT UNAT VE BEKİR SITKI BAYKAL : *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri.*
7. *Necati Lugal Armağan kitabı.*
8. ABDÜLKADİR İNAN : *Makaleler ve İncelemeler.*
9. MAZHAR MÜFİT KANSU : *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le beraber II. cilt.*
10. MUSTAFA KEMAL : *Arıburnu Muharebeleri Raporu* (Yayınlayan ULUĞ İÇDEMİR).
11. ÂFET İNAN : *Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün el yazıları.*
12. Belleten 125 - 129.
13. Belgeler Sayı : 7/8.

Şu eserlerin basımı bitmek üzeredir :

1. B. LEWIS : *Modern Türkiye'nin Doğuşu.*
2. SÜHEYL ÜNVER : *İstanbul Rasathanesi.*
3. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : *Anadolu Beylikleri 2. Baskı.*
4. ADNAN ERZİ : *Belleten dizini.*
5. ULUĞ İÇDEMİR : *Sivas Kongresi Tutanakları.*

Bu yıl içinde şu eserlerin basımına başlanmıştır :

1. *Mehmet Emin Yurdakul Külliyyatı I. cilt Şiirler.* (Hazırlayanlar : FEVZİYE ABDULLAH TANSEL VE ULUĞ İÇDEMİR).
2. TAHSİN ÖZGÜÇ : *Kültepe II, Mezarlar ve küçük buluntular.*
3. ÖMER LÜTFİ BARKAN : *Süleymaniye Cami ve İmaretini inşaatına ait Muhasebe defterleri.*
4. E. ALFÖLDİ : *Anamur Nekropolü üzerine bir Araştırma.*
5. MUAZZEZ ÇİĞ - HATİCE KIZILYAY - S. N. KRAMER : *İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan Sumer edebî tablet ve parçaları.*
6. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI : *Osmanlı Devleti Teşkilâtına Medhal. 2. baskı.*
7. G. JÄSCHKE : *Millî Mücadele ile ilgili İngiliz Belgeleri.*
8. G. JÄSCHKE : *Mondros'tan Mudanya'ya kadar Kurtuluş Savaşı Kronolojisi.*
9. *Kanunî Armağan Kitabı.*

Bu yıl içinde şu eserlerin basımına karar verilmiştir :

1. NİMET ÖZGÜÇ : *Suriye üslûbundaki Kültepe Silindir Mühürleri.*
2. DÜNDAR GÜNDAĞ : *Arşiv Vesikalarında Siyakat yazısı ve hususiyetleri.*
3. ŞEVKET AZİZ KANSU : *İnsanlığın Kaynakları ve İlk Medeniyetler. 2. Baskı.*

4. TAHSİN ÖZGÜÇ : *Anadolu'da Ölü Gömme Âdetleri*. 2. Baskı.
5. ARIF MÜFİD MANSEL : *Ege ve Yunan Tarihi*. 3. baskı.
6. HALİL DEMİRCİOĞLU : *Roma Tarihi I. cilt 2. kısım*.
7. HALİL DEMİRCİOĞLU : *Roma Tarihi I. cilt I. kısım*. 2. baskı.
8. ENVER ZİYA KARAL : *Osmanlı Tarihi V. cilt. 3. baskı*.
9. TAHSİN ÖZGÜÇ : *Milâttan önce birinci bin yılın ilk yarısında Kültür ve civarı*.
10. ULUĞ İÇDEMİR : *Hey'et-i Temsiliye Tutanakları*.

Bunlardan başka rahmetli Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen tarafından yapılmış olup Kurumumuzun malı olan Mimar Sinan'ın eserlerine ait plân ve rölövelerin bir katalogla birlikte yayına hazırlanmasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarî Fakültesi Öğretim üyelerinden Yüksek Mimar Abdullah Kuran üzerine almış ve çalışmalara başlamıştır.

Ayrıca Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi tarafından yayınlanmış olan *Orta Çağda Kırm* adlı eserin dilimize çevrilmesi Yeniçağ Kolumuzca uygun görülmüş ve eser Bay Kemal Ortaylı tarafından dilimize çevrilmeğe başlanmıştır.

ROMA DÜNYASININ HEYKELTRAŞLIK ESERLERİ KORPUS'U

Merkezi Roma'da bulunan "Association Internationale d'Archéologie Classique" in Roma dünyasının heykeltıraşlık eserlerinin bir korpus halinde yayınlanması amacıyla Uluslararası bir işbirliği teklifine Kurumumuzun da katılması Eskiçağ Kolumuzca uygun görülmüştür. Bu karar Kurumumuzun Uluslararası Kurumlarla yakın ilişkisini sağlayacak ve yalnız Roma heykeltıraşlığı bakımından değil, aynı zamanda kültür tarihi bakımından da önem taşıyan bu eserde Kurumumuzun söz sahibi olması mümkün olacaktır. Eskiçağ Kolunca teşekkülün Türkiye Millî Komitesi'ne üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, Prof. Dr. Halil Demircioğlu, Prof. Dr. Afif Erzen ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Jale İnan seçilmişlerdir.

ULUSLARARASI KONGRELER

1 - 4 Ekim 1968 tarihleri arasında Budapeşte'de toplanması kararlaştırılan Uluslararası Prehistorya ve Protohistorya Birliği Daimî Konseyi toplantısı için bu konseyin Şeref üyesi olan üyelerimizden Dr. Hâmit Koşay, Kurumumuz adına Budapeşte'ye gönderilmiş ise de, üyelerden çoğunun mazeret beyan etmesi üzerine konsey toplantısı yapılamamış, fakat arkadaşlarımız kazandığı vakitten faydalanarak Budapeşte ve Belgrad müzelerinde araştırmalar yapmıştır.

9 - 14 Eylül 1968 tarihleri arasında Amerika'da Bloomington'da toplanan Uluslararası IV. İktisat Tarihi kongresine davet edilen üyelerimizden Prof. Dr. Halil İnalçık'a 250 dolarlık yardım yapılarak arkadaşımızın bu kongreye, Kurumumuzu da temsil etmek üzere, katılması sağlanmıştır.

İLMİ ARAŞTIRMALARA YARDIM

Bu yıl üyelerimizden Prof. Dr. Halil Demircioğlu'na Londra'da Roma tarihi üzerinde yapacağı araştırmaları için beşbin lira, üyelerimizden Ord. Prof. Enver

Ziya Karal, Prof. Dr. Şinasi Altundağ ve Prof. Tayyib Gökbilgin'e Türkiye içinde yapacakları çalışma ve araştırmaları için ikişer bin lira ilmî araştırma yardımı yapılmıştır.

KONFERANSLAR

Atatürk Yıllık Konferanslarının VII. serisi bu yıl 8 konferansla 8 Kasım 1968 de başlamış ve her ayın ilk cuma günü olmak üzere 6 Haziran 1969 a kadar sürmesi öngörülmüştür. Bu yılki Atatürk konferansları, ölümünün 30 uncu yıldönümü dolayısıyla Aziz Kurucumuzun hayatına, devrimlerine ve Kurtuluş Savaşı'na ayrılmıştır. Bu serinin ilk konferansını Sayın İsmet İnönü "Devlet Kurucusu Atatürk" konusu üzerinde yaptığı çok değerli ve ilginç konuşmasıyla başlatmak suretiyle serimize ayrı bir önem kazandırmıştır. Konferansların listesini aşağıda sunuyoruz :

- 8 Kasım 1968 Cuma : İsmet İnönü : *Devlet Kurucusu Atatürk.*
 6 Aralık 1968 Cuma : Prof. Dr. Âfet İnan : *Atatürk'ün Karlsbad Hâtıraları.*
 3 Ocak 1969 Cuma : Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya : *Atatürkçü Lâiklik Politikası.*
 7 Şubat 1969 Cuma : Kurmay Albay Suat İlhan : *Harp yönetimi ve Atatürk.*
 7 Mart 1969 Cuma : Prof. Dr. Şerafettin Turan : *Atatürk Milliyetçiliği.*
 4 Nisan 1969 Cuma : Em. Albay Cihat Akçakayalıoğlu : *Atatürk ve Kurtuluş Savaşı.*
 2 Mayıs 1969 Cuma : Prof. Dr. Tahsin Özgüç : *Arkeolojinin gelişmesine Atatürk'ün verdiği önem.*
 6 Haziran 1969 Cuma : Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal : *İzmir İşgalinin Anadolu'daki Tepkileri.*

Bu konferanslardan başka 2 Nisan 1968 de Basel Üniversitesi Arkeoloji Profesörü Dr. Karl Schefold "*Samos ve Efes'te erken arkaik plastik san'atı*" konusunda, 16 Mayıs 1968 de Padova Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Luigi Polacco "*Venedik ve çevresinde Roma devri eserleri*" konusunda, 17 Ekim 1968 de Marburg Üniversitesi profesörlerinden Boğazköy kazı kurulu üyesi Dr. Heinrich Otten "*Hitit tarihinin kaynakları ve Eski Doğu Kronolojisi*" konusunda, 28 Mart 1969 da Dr. İng. Arslan Terzioğlu "*Ortaçağ İslâm-Türk Hastahaneleri ve Avrupa'ya Tesirleri*" konusunda Kurumumuz adına birer konferans vermişlerdir.

AYLIK TOPLANTILAR

Aylık toplantılarımızı bu yıl daha düzenli yapmaya çalıştık. Ancak, üzüntü ile söyleyelim ki, Ankara'daki üyelerimizden bir çoğu bu toplantılarımıza katılmadılar.

İlk toplantımız Kasım 1968 başında olacak ve üyelerimizden Prof. Dr. Hâmit Sadi Selen "Atatürk'ten Anılar" konusunda konuşacaktı. Rahmetli bu konuşmasını yapmak üzere Ankara'ya geldiği sırada 29 Ekim 1968 salı günü bir kalp krizi sonunda hayata gözlerini kapamış, hazırladığı notlar daha sonra 6 Kasım 1968 Çarşamba günü yapılan toplantıda gelini Doçent Dr. Nevin Selen tarafından okunmuştur.

İkinci toplantı 12 Kasım 1868 salı günü, Ankara'da bulunan Atatürk kitabının yazarı Lord Kinross'la birlikte yapılmış, Atatürk ve devriyle ilgili konular üzerinde karşılıklı ve faydalı konuşmalar olmuş, kendisinin bazı soruları cevaplandırılmıştır.

Üçüncü toplantı 17 Ocak 1969 cuma günü olmuş ve Prof. Nusret Hızır, son zamanlarda şahsı ve eserleri üzerinde çeşitli yorumlar yapılan Amerikalı Profesör Herbert Marcuse'nin felsefesi ve eserleri üzerinde Felsefe Tarihi açısından bir eleştirme yapmıştır.

Dördüncü toplantı, 14 Şubat 1969 cuma günü yapılmış, üyelerimizden Dr. Hâmit Koşay, Keban barajı dolayısıyla sular altında kalacak olan Pulur mevkiinde yaptığı kazılarda elde edilen sonuçları anlatmış ve bu kazıya ait çeşitli resimleri projeksiyonla göstermiştir.

Bu yılki programımıza göre bundan sonra konuşmalardan birini 18 Nisan 1969'da üyelerimizden Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, Leiden, Londra ve Münih kitaplıklarında gördüğü yazma kitaplar üzerine, ve Yüksek Mühendis Bekir Sıtkı Oransay "*Eflâtun'un bahsettiği Atlantis Ülkesi Anadolu'da mıdır?*" konusunda yapacaklardır.

VII. TÜRK TARİH KONGRESİ

23 - 29 Eylül 1969 da Ankara'da toplanacak olan VII. Türk Tarih Kongresine, organizasyon komitesinin seçtiği yerli ve yabancı bilim adamları, 20 Mayıs 1968 tarihli birinci sirkülerle davet edilmişlerdir. Bu Raporumuzun hazırlandığı tarihe kadar 65'i yurt içinden, 42'si yurt dışından olmak üzere 107 bilim adamı bir bildiri ile Kongremize katılmayı kabul etmiş ve bunlardan 53'ü bildirilerinin özetini göndermişlerdir. Bu özetler seksiyonlara göre ayrılarak alfabetik sıra ile basılacak ve kongre programıyla birlikte kongreden önce dağıtılacaktır.

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİNİN ÇALIŞMALARI

Atatürk'ün bir biyografisinin hazırlanması, Atatürk ve Türk devrimleri hakkında yapılacak yayınların düzenlenmesi, teşvik ve himayesi, Atatürk hakkında yapılmış olan her türlü yayınların bibliyografyalarının toplanarak bir seri halinde yayımlanması ve bütün bu çalışmalarını yönetmek üzere beş kişilik bir komisyon kurulması hakkında Yeniçağ Kolumuzun 25 Nisan 1958 de aldığı karar Genel Kurulumuzun 26 Nisan 1958 tarihli toplantısında uygun görülmüş ve beş kişilik bir komisyon seçilerek işe başlanmıştır, Kurumumuz yayınları arasında açılan XVI ncı Atatürk yayınları serisinin ilk eseri de 1959 da yayınlanmıştır. Yönetim Kurulumuz 2.XII.1967 tarihli toplantısında bu çalışmaların "Atatürk ve Devrimleri Araştırma Merkezi" adı altında örgütlenecek bir merkez tarafından ele alınmasını ve Genel Kurulca seçilecek beş kişilik bir Yönetim Kurulu'nun bu merkezi yönetmesini uygun görerek durum Genel Kurulumuza sunulmuş ve Genel Kurulun 27.IV.1968 tarihli toplantısında oybirliği ile kabul edilerek Yönetim Kuruluna süresiz olmak kaydıyla Prof. Dr. Âfet İnan, Ord. Prof. Hikmet Bayur, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal ve Genel Müdürümüz Uluğ İğdemir seçilmişlerdir.

Atatürk ve Devrimleri Araştırma Merkezi'mizin başına Millî Kütüphane'nin eski Genel Müdürü Sami Özerdim getirilmiş ve yanına da bir yardımcı verilerek çalışmalarına başlamıştır.

Merkez, 1959 dan bu yana Atatürk yayınları serisinde 10 kitabın yayınlanmasını sağlamış, 5 kitabın yayınlanmasına karar vermiştir. Yapılan diğer işler sırasıyla şunlardır :

1. Türk Tarih Kurumu kitaplığında bulunan Atatürk, Kurtuluş Savaşı, Türk devrimleri ve yeni Türkiye hakkındaki 1500 eserin fişleri kopye edilerek alfabetik bir el kataloğu meydana getirilmiştir. Bu el kataloğu temel tutulmak ve bibliyografyalar taranmak suretiyle Kurum kitaplığına alınması gerekli 1500 kadar eser seçilerek kitaplık müdürüne verilmiş ve bunların önemli bir kısmı getirilmiştir. Diğerleri aranmaktadır.

2. Atatürk, Kurtuluş Savaşı, Devrimler ve Yeni Türkiye'yi ve bu arada 27 Mayıs, Cumhuriyet'ten önce ve sonraki gerici hareketlerini yansıtan ve Sayın Sami Özerdim tarafından Kurumumuza armağan edilen altı büyük kutu, daha çok 1961 - 1968 gazetelerinden derlenmiş kupürler merkezce kalın kâğıtlar üzerine yapıştirilmiş ve konulara ayrılarak 17 dosyada toplanmıştır.

3. Yine Sayın Sami Özerdim tarafından armağan edilen aynı konulara ait çeşitli yazıların üç kutu dolusu fişleri temize çekilmeye başlanmış, ayrıca eski ve yeni dergilerin de fişlenmesine başlanmıştır.

Bu yılki Atatürk konferanslarının başladığı 8 Kasım 1968 Cuma günü "Tarih Yapan ve Tarih Yazan Atatürk" konusunda hazırladığımız sergi çok ilgi görmüştür.

Elimizde bulunan ve bundan sonra elde edeceğimiz Atatürk'le ilgili fotoğrafların düzenlenerek bir "Atatürk Resim Arşivi" meydana getirilmesine de başlanmıştır.

KOL ÇALIŞMALARI

Kollarımız bu yılki sonbahar toplantısını 30 Kasım 1968 Cumartesi günü İstanbul'da Edebiyat Fakültesinde yapmışlar ve bir çok yararlı kararlar almışlardır.

KAYBETTİĞİMİZ ÜYELER

Kurumumuz bu yıl da değerli iki üyesini kaybetmek bahtsızlığına uğramıştır. 29 Ekim 1968 de Prof. Dr. Hâmit Sadi Selen Ankara'da, 19 Kasım 1968 de Ord. Prof. Cavid Baysun İstanbul'da hayata gözlerini kapamışlardır. Değerli arkadaşlarımızın aziz hâtıraları önünde saygı ile eğiliriz.

UNESCO TÜRKİYE MİLLÎ KOMİSYONUNDAKİ ÇALIŞMALARIMIZ

Unesco Türkiye Millî Komisyonunda Kurumumuzu temsil etmekte olan Asbaşkanımız Prof. Dr. Âfet İnan Yönetim Kurulundaki çalışmalarına devam etmektedir.

YENİ ÜYELERİMİZ

Bu yıl aramıza üç yeni arkadaşımız katılmıştır. Geçen yılki Genel Kurulumuz Ankara Üniversitesi Genel Türk Tarihi Profesörü ve Muhabir üyemiz Dr. Şerafettin Turan'la, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Profesörü Dr. Münir Aktepe'yi ve aynı Fakültenin Bizans kürsüsü Profesörü Dr. Semavi Eyice'yi Kurumumuzun aslî üyeliğine seçmiş bulunuyor. Sayın arkadaşlarımızı kutlar, başarılar dileriz.

MALAZGİRT SAVAŞI'NIN
900 ÜNCÜ YILDÖNÜMÜ İÇİN ÇALIŞMALAR

Geçen Genel Kurulumuzda bazı arkadaşlarımız Malazgirt savaşı'nın 900 üncü fetih yılı yaklaştığı halde Yönetim Kurulunca herhangi bir çalışmanın yapılmadığı ileri sürülmüştü. Bu münasebetle Kurumumuzun 1961 den beri bu konudaki çalışmalarını özetlemeyi gerekli bulduk. 27 Kasım 1961 de üyelerimize bir genelge gönderilerek Anadolu'nun Selçuklular tarafından fethinin 900 üncü yılı olan 1971 de bu olayın gereği gibi kutlanması için düşüncelerini 1962 yılı sonuna kadar Kuruma bildirmeleri rica edilmiştir. Bu genelgeye üç üyemiz cevap vermiştir. Bunlardan Sayın Prof. Dr. Afif Erzen 5 bölüm halindeki tekliflerini bildirmiş, Sayın Prof. Dr. Halil İnalçık önerisinin başında : "Kurumumuzun ölmez kurucusunun haklı bir hassasiyetle üzerinde durduğu gibi, bunu, yani Anadolu'nun Türk Yurdu oluşunu bu fetihle başlatmak ve kutlamaya bu ruhu vermektan kaçınmak gerektir. Türklerin yakın doğuya Selçuklulardan önceki gelişleri ve eski Anadolu'nun tarihi kaynakları bu vesile ile ele alınmalı, Oğuz Türkleri'nin onbirinci asırdaki kesin fetih ve göçleri böyle bir çerçevede takdim edilmelidir. Bu sebeple kutlamaya başka bir ad araştırılabilir," dedikten sonra Anadolu Selçuklu devri kaynaklarının tespiti ve yayınlanması için ilmî bir komite kurulmasını, Konya'da bir Selçuklu müzesinin kurulmasını önermekte, Sayın Prof. Dr. Osman Turan ise bu yıldönümü için eser hazırlamayı vadedmekte idi.

27 Nisan 1962 de Orta ve Yeni Çağ Kollarının birlikte yaptıkları toplantıda bu öneriler incelenmiş ve Genel Kurula sunulmak üzere hazırlanan raporda bu yıldönümü için yapılacak çalışmaları yürütmek üzere 5 kişilik bir komisyon seçildiği yazılmıştır. Kolların bu teklifi Genel Kurulun 29.IV.1962 tarihli toplantısında oy-birliği ile onaylanmıştır.

O tarihten bu yana Kolların kurduğu bu komite, esfle kaydedelim ki, hiç bir şey yapmamıştır.

Geçen Genel Kuruldaki konuşmalar üzerine Yönetim Kurulunuz 8.V.1968 de Orta ve Yeni Çağ Kollarına yeniden birer yazı yazarak komisyonun bir an önce çalışmaya başlamasını rica etmiştir. Yeni Çağ Kolundan aldığımız 10.XII.1968 tarihli cevapta konunun 30 Kasım 1968 tarihli Kol toplantısında görüşülerek Komisyona rahmetli Faik Reşit Unat yerine yeni üyelerimizden Prof. Dr. Adnan Erzi ile Prof. Dr. Şerafettin Turan'ın seçildiği bildirilmekte ve Kurum Başkanlığının Aralık ayı içinde komisyonu toplantıya çağırarak başkan ve raportör seçiminin yapılması ve çalışmalara başlanması teklif edilmekte idi.

Kurumumuz 16 Aralık 1968 de komisyon üyelerine birer yazı yazarak 25 Aralık Çarşamba günü toplanmalarını rica etmiştir.

Komisyon 25 Aralık 1968 ve 4 Nisan 1969 da toplanarak :

1) Anadolu'ya ilk Türk göçlerinden başlayarak Anadolu Selçuklu devletinin sona erişine kadar geçen devreyi kapsayan ve makaleler dizisinden meydana gelen bir armağan kitap yayınlanmasına,

2) Anadolu Selçukluları devrine ait kaynakların ve monografilerin bastırılmasına,

3) Malazgirt savaşının 900. yıldönümü olan 1971 yılının Nisan-Mayıs aylarında bir hafta sürecek bir "Seminer" düzenlenmesine,

4) 1971 Ağustosunda Malazgirt'te yapılacak kutlama törenlerine Kurumumuzun da bir heyetle katılmasına karar vermiştir.

KÜLTÜR TARİHİ VE POPÜLER YAYINLAR KONUSU

Geçen Genel Kurulda üyelerimizden Dr. Hâmit Koşay'ın Türk kültür tarihi üzerinde ve ayrıca popüler nitelikte yayınlar yapılması hakkındaki teklifleri Kollarca görüşülmek üzere Kurumumuza havale edilmişti. Konu bütün Kollara yazılarak hazırlanacak eserlerin basılmak üzere gönderilmesi rica edilmiştir. Bu raporun yazıldığı tarihe kadar yalnız Eski Çağ Kolundan cevap gelmiştir. Eski Çağ Kolumuz üyelerin kendi uzmanlık dallarında eserler hazırlamasını ve gerekirse yurt ölçüsünde yarışma açılmasını teklif etmiştir. Öteki Kollardan alınacak cevaplara göre Yönetim Kurulunuz konuyu tekrar inceliyerek gereğini yapacaktır.

KİTAPLIK

1968 yılı içinde kitaplığımızda yapılan işleri şöyle özetleyebiliriz :

Aksesyon işleri : Bu yıl içinde 364'ü satın alınmak, 952'si armağan ve değişim yolu ile kitaplığımıza 1316 cilt kitap gelmiş, 4853 cilt kitap kayıtlara geçilmiştir. Kayıtları yapılan bu eserlerden 3234'ü Esad Fuad Tugay, 199'u Şemseddin Günaltay ve 104'ü Ali Galip Pekel bağışı içindeki kitaplardandır.

Ayrıca 238'i satın alınmak, 1010'u armağan ve değişim yolu ile gelen 1248 ve Esad Fuad Tugay bağışından 906, ki toplam olarak 2154 adet süreli yayın ve 1492'si satın alınmak, 555'i değişim olmak üzere 2047 adet günlük gazete gelmiş, gerekli kayıt ve tanzim işleri yapılmıştır. Bu arada satın aldığımız beş mikrofilm için de gereken işlem bitirilmiştir.

Eski Hariciyecilerimizden Şeref Üyemiz Sayın Esad Fuad Tugay'ın geçen yıl bize bağışladığı değerli koleksiyonun kayıt işlemleri bitirilmiştir. Bu koleksiyon 4118'i kitap, 53'ü yazma, 906'sı periyodik, 58'i albüm, 1'i fotokopi ve 17'si çeşitli belge olmak üzere 5153 adettir.

Eski Başkanımız rahmetli Şemseddin Günaltay'ın mirasçılarınca bağışlanan kitapların kayıt işlemleri de sona ermiştir. Kaydı yapılan eserler 757 adettir.

Geçen yılki raporumuzda Kurumumuza bağışta bulunduğunu bildirdiğimiz eski valilerden ve milletvekillerinden rahmetli Ali Galip Pekel'in kitaplarının kayıt işleri de tamamen bitirilmiştir. Kayıt edilen eserler 104 adettir.

Rahmetli Orgeneral Kâzım Orbay'ın oğlu tarafından Kurumumuza satılan ve I. dünya savaşı ile Enver Paşa'ya ve şahsına ait olan arşivin bir kısmı teslim alınmıştır.

Kataloglama : Bu yıl içinde 2766 eserin işleri yazılarak yerlerine konmuştur. Esad Fuad Tugay koleksiyonuna dahil eserlerden (436'sı hariç) diğerlerinin işleri yazılmış ve eserler yerlerine konmuştur.

Okuyucu salonundaki kartoteksler devamlı olarak okuyucular tarafından kullanıldığı için, görevlilerin çalışma odasında ikinci bir kataloga ihtiyaç hasıl olmuştur.

Bu nedenle, yeni kataloglama kurallarına göre yazdırmağa başladığımız fişler yerlerine takıldıkça eskileri de çalışma odamızdaki kartotekse alınmaktadır. Şimdiye kadar 22 kutunun yeniden yazılması bitirilmiştir.

Diğer işler: Vaktiyle muhtelif kimselere kopya ettirilen İstanbul mezar taşları yazıtları düzenlenmek üzere daktilo ile yazımına başlanmıştır.

Bu arada vaktiyle "Argüs" ten alınan ve depoda kalan gazete kupürlerinin tanzim işlerine de başlanmıştır.

Kıtap Deposu: Bu yıl yapılan sayım sonunda 1967/68 kayıplarımızın 20 ve eskiden kaybolanlarla birlikte kitap kaybımızın 81 adet olduğu anlaşılmıştır.

1968 yılı sonunda kitap varlığımız 53.006'sı kitap 38.790'ı süreli eserler olmak üzere 91.796'ya ulaşmıştır.

Cilt işi: 1968 yılı içinde 215'i süreli yayın ve 167'si kitap olmak üzere ceman 383 eser ciltlenmiştir.

Değişim: Dış memleketlerle yapmakta olduğumuz yayın değişimi 201 ilmi kurum ve ilim adamı ile devamlı ve 21'i ile özel olarak devam etmektedir.

Bedelsiz yayın dağıtımı: Türkiye içindeki üye, şahıs, kurum, müze ve kitaplıklara yapılan bedelsiz yayın dağıtımı işi bu yıl içinde kitaplığımıza verilmiştir. Halen, üyelerimizden başka, 69 şahıs ve Kurum'a bedelsiz yayın gönderilmektedir.

Kıtap yardımı: Yeni kurulmakta olan kitaplıklardan gelen kitap yardımı istekleri, müracaat eden kütüphanelerin durumu dikkate alınarak cevaplandırılmağa çalışılmış ve 9 kitaplığa Atatürk serisi içindeki yayınlarımızla depomuzda mevcut kayda geçmemiş fazla eserler ve ayırıbasım'lar gönderilmiştir.

Kıtaplık Komisyonu: İhtiyaç duyuldukça toplanan komisyonumuz kitaplıkla ilgili çeşitli işleri görüşmüş ve prensip itibariyle üyelerin kitap alınması tekliflerinin hepsinin yerine getirilmesini kabul etmiştir.

Diğer İşler: Türk Tarih Kurumu'muzun "Atatürk ve Devrimleri Araştırma Merkezi" Atatürk'e ait yazılmış bütün eserlerin elde edilmesini gerekli görmüş ve bunun için yapılan satın alma önerilerinden bugüne kadar 260 kitap armağan, değişim ve satın alma yolu ile sağlanmıştır.

1968 Ekim ayında Fransa Cumhurbaşkanı General de Gaulle'ün Türkiye'yi ziyareti münasebetiyle misafir edildiği Hariciye Köşkünde, Dışişleri Bakanlığı Kültür Dairesi'nin teşebbüsü ile hazırlanan "Fransa'da Türkiye ile ilgili olarak 16. ve 17. yüzyıllarda yayınlanmış eserler" ve "Türkiye'de Fransızca olarak yayınlanan ilk eserler" adlı kitap sergisinde, istek üzerine seçtiğimiz 22 nadide kitabımız teşhir edilmiştir.

Arşivler:

Kurumumuz kitaplığına armağan edilmiş olan arşivlerden :

- 1) Halil Ethem Eldem arşivi
- 2) Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver arşivi

düzenlenmiş, varislerinden satın alınmış olup önemli bir kısmı Kuruma teslim edilmiş olan rahmetli Orgeneral Kâzım Orbay'ın arşivi de düzenlenmek üzere ele alınmıştır.

KAZILAR

Bu yıl, Eskiçağ Kolunun aldığı kararlarla Alaca Höyük, Perge, Kültepe, Altın-tepe, İslâhiye, Van - Çavuştepe, Bayraklı kazılarına devam edilmiş, Gebze civarındaki Kutluca Köyü mezarlığında bulunan kubbeli mezar araştırılmış, Kayseri'nin Kululu mevkiinde yeni bir kazıya başlanmış, Karatepe - Arslantaş'ta araştırmalara ve restorasyon işlerine devam edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bu yıl da kazılarımıza para ve uzman vermek suretiyle yardımlarına devam etmiştir. Bakanlığın bu yakın ilgisine huzurunuzda teşekkürü ödev sayarız.

Bu yıl yapılan kazı ve araştırmalar hakkında Kazı Direktörlerinden aldığımız raporları olduğu gibi sunuyoruz :

1 — Alaca Höyük 1968 kazısı :

1 — Kurumumuz adına Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün de yardımları ile Alaca Höyük kazısına bu sene de devam edilmiştir. Kazı heyeti başkanı Dr. Hâmit Z. Koşay, Keban bölgesinde Sakyol Pulur Höyüğünde kurtarma kazısı ile meşgul olduğu için höyükte kazı işleri heyet arkeolog mimarı Mahmut Akok'un başkanlığında, Önasya arkeolojisi öğrencilerinden Cumhuriyet Savaş, tekniker ressam Cengiz Erol ve muhasip Osman Tot'tan kurulu bir heyet tarafından yürütülmüştür.

Kazıya, 6 Temmuz 1968 tarihinden 30 Ağustos 1968 tarihine kadar vasatı 40 işçi ile devam edilmiştir.

Höyükte, tepedeki sonuncu ev de boşaltılmış ve bütün kazı alanı telle çevrilerek bir arkeoloji sitesi haline getirilmiştir.

Geniş ölçüde restorasyon işlerine önem verilen 1968 çalışmalarında, küçük Mabet-sarayın ve büyük Mabet-sarayın girişi, avlusu ile Sfenkslerin arkasındaki magazinlerin ve kale duvarlarının restorasyonuna devam edilmiştir.

XXX-XXXIV/44-50 plân karelerinde açılan 10 x 35 m. ebadındaki ocakta 5.70 m. derinliğe inilmiştir. "S" adı verilen ocakta zayıf Osmanlı temellerinden sonra Frig seramiği ve temelleri görülmüştür. Bunun altında Hitit seramik parçalarına ve bu devre ait olması muhtemel olan bir kuyu ile bir fırın izine raslanmıştır. Belli bir mimarî vermeyen bu sahanın senkronik olarak şehrin orta meydanı olması dolayısıyla, çok tahrip edildiği anlaşılmaktadır. 5.70 m. derinlikte ise yangın ve Eski Tunç Devri seramik parçalarına raslanmıştır.

Bu sahada kayde değer önemli bir buluntu yoktur.

Frig, Hitit ve Eski Tunç Devrine ait 35 parça küçük eser muhafaza edilmek üzere Alaca Höyük Müzesi muhafızı Süleyman Yalçın'a teslim edilmiştir.

Bu seneki kazı yeri, gelecek mevsim kuzeye doğru uzatılarak başta Frig tabakası olmak üzere diğer katların kontrolleri yapılabilecek ve Eski Hitit iskânı ile Bakır Çağı yerleşmesi araştırılacaktır.

DR. HÂMİT Z. KOŞAY

2 — Perge Kazısı :

Perge kazısı, hazırlık safhaları hariç, 15 Eylül'den 28 Ekim'e kadar devam etmiş ve heyet, başkanlığım altında Doç. Dr. Adnan Pekman, Dr. Somay Onurkan, Pandeli Zoridis, y. mimar Berge Aran, desinatör Akif Dâi, fotoğraf uzmanı Aziz Albek ve ileri sömestrlere 3 öğrenciden meydana gelmiştir.

1 — *İki şehir kapısı arasındaki meydan araştırmaları :*

a) Meydanın doğusunda kısmen agora'nın, kısmen geç devir dükkânları ve sair binaların önünde yer alan 4,30 m. genişlik ve takriben 96 m. uzunlukta bir portik meydana çıkarılmıştır. Meydanın batısında ise iyi durumda anıtsal bir çeşme binası (Nimfeum) bulunmuştur ki bu bina 14,85 m. uzunluk ve 2,85 m. genişlikte bir havuz ve onun gerisinde yer alan ve iki katlı bir sütun mimarisiyle süslü dört höcreli bir fasad duvarından meydana geliyordu. Nimfeum'a bitişik olarak 2,90 m. genişlik ve 2,08 m. derinlikte üzeri tonoz kemerli büyük bir niş bulunmuş, temelleri Nimfeum temellerine kıyasla daha derin olan bu nişin Nimfeum'dan daha eski olduğu ve büyük bir ihtimalle dinî bir karakter taşıdığı anlaşılmıştır. Nimfeum'a ait bir inşa kitabesi bu yapının Artemis Pergaia, İmparator Septimius Severus, onun karısı ve oğullarına ithaf edildiğini bildirmektedir. Nitekim nişin içinde Artemis'in, onun solunda imparatorun, sağında karısının heykelleri, havuzun içinde ise gayet iyi durumda giyimli kadın ve erkek heykelleri ve birtakım başlar bulunmuştur. Ayrıca Artemis Pergaia, Kharit'ler, Eros tarafından taçlandırılan Afrodit tasvirlerini havi kabartma levhalar da enteresandır.

b) Meydanı güneyde sınırlandıran iç kısmı kemerli ve höcreli bir fasad duvarının ortasında, sonraları şehir kapısı olarak kullanılan kapının gerisinde anıtsal bir tak bulunmuştur. Devlet Su İşlerinin bize verdiği bir vinç sayesinde ağırlıkları 3-4 ton arasında değişen muazzam mimarî parçalar kaldırıldıktan sonra bu takım masif podium şeklinde olan ayaklarına raslanmış ve şekli hakkında bir fikir edinmek mümkün olmuştur. Bu takım cephesinde ikişer sütun tarafından taşınan zengin bezemeli bir saçaklık yer alıyor, orta geçidin üzeri, cepheye yarım daire şeklinde akseden kaselî bir tonoz kemerle örtülü bulunuyor, binanın en üstünde ise üçgen bir alınlık duruyordu (Suriye tarzında bir alınlık). Takım Nimfeum'la çağdaş olduğu söylenebilir.

c) Aynı fasad duvarının dışı, bu duvar surun içine alındıktan sonra (belki M.s. 4. yüzyıl) mermerle kaplanmış ve önüne devşirme malzemeden yapılmış bir sütun mimarîsi oturtulmuştur. Sütunları taşıyan yüksek postamentlerin arasında şehrin başlıca tanrılarını tasvir eden heykeller duruyordu ki M.ö. 5.-4. yüzyıl grek orijinallerinin kopyaları olan bu heykeller arasında Artemis, Afrodit, Nemesis, Asklepios (?) heykelleri gösterilebilir. Arkayik kore'ler tarzında giyinmiş "arkayizan" bir kadın heykeli (Athena?) ve bundan başka birtakım başlar ayrıca zikre değer.

2 — *Batı hamamındaki araştırmalar :* 1967 yılında Dr. Onurkan tarafından gerekli yerlerde sondajlar yapılmak suretiyle plânı çıkarılmış olan batı hamamında yine aynı zamanın nezareti altında yapılan tamamlayıcı araştırmalar sayesinde çeşitli mekânlar arasındaki kapı ve geçitler tesbit edilmiş, bu suretle hamamdaki çeşitli mekânların mahiyeti daha kesin olarak açıklandığı gibi, hamamdaki sirkülasyon hakkında da açık bir fikir edinmek mümkün olmuştur.

3 — *Mabet araştırmaları :* Şehrin takriben 1 km. güneyinde, Eyiliktepe ile Aksu İlköğretmen Okulu arasındaki bir tarlada, büyük bir Dor mabedi bulunmuş, fakat mevsim ilerlemiş olduğundan mermerden yapılmış olan mabedin güney-batı ve güney-doğu köşelerinde sondajlarla yetinilmiş, bu kısa çalışmaya rağmen mabedin bazı plân özelliklerini tesbit etmek mümkün olmuştur. Ana ekseni kuzeyden güneye

yönetilmiş olan mabet üç kademeli bir krepis'e sahip bulunmakta ve güney kısa tarafının uzunluğu, stylobat köşelerinden ölçmek suretiyle, 21,50 m. yi bulmaktadır. Mabedin bu tarafında 6 sütun bulunduğu hesaplanmıştır. Uzun taraftaki sütun sayısı ise daha henüz bilinmemektedir. Sütunların taban çapı 1,10 m. uzun taraf eksen mesafeleri 4,04 m. dir. Güney-batı köşesinde *in situ* olarak duran sütun kasnağı ile uzun tarafta ondan hemen sonra gelen sütunun eksen mesafesinin 3,72 m. oluşu bu mabette oldukça belirli bir köşe kontraksiyonunun varlığına işaret etmektedir. Mabedin orta kısımları ve bilhassa cella'sı hakkında henüz bir fikrimiz yoktur; üst kısımlara ait mimarî parçalara da raslanmamıştır. Büyüklük ve bilhassa krepis kademelerinin alt kısımlarındaki gölge silmeleri bakımından Klaros'taki Apollon mabediyle benzerlik gösteren bu mabedin M.ö. 4. yüzyıla ait olduğu kaydı ihtiyatla ileri sürülebilir. Acaba bu mabet antik yazarlar ve kitabeler tarafından zikrolunan ünlü Artemis Pergaia mabedi midir? Bu hususta kesin bir hüküm vermemekle beraber bunu pek muhtemel görmüyoruz. Çünkü Perge şehri sikkeleri üzerinde mabet ekser hallerde İyon, bazan da Korint nizamında tasvir edilmiştir. Bununla beraber, içinde müteaddit mabedler bulunması muhtemel olan kutsal alanı keşfettiğimizi zannediyoruz. Aynı yerde daha geniş ölçüde tasarladığımız 1969 kazılarının bu hususta bizleri aydınlatacağını kuvvetle ümid ediyoruz.

ORD. PROF. DR. ARİF MÜFİD MANSEL

3 — Kültepe Kazıları :

Üyelerimizden Prof. Dr. Tahsin Özgüç'ün başkanlığında Kurumumuz ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına Prof. Dr. Nimet Özgüç, Prof. Dr. Kemal Balkan, Mimar Arkeolog Mahmut Akok, Dr. Kutlu Emre, Asistan Aykut Çınaroğlu, Arkeolog Erman Okay, Özden Umut, Mustafa Taner, ve fotoğraf Selâhattin Öztartan'dan kurulu heyet tarafından idare edilmekte olan Kültepe-Kaniş kazılarına bu yıl da devam olunmuştur. Kazılara, her sene olduğu gibi, bu sene de görgü ve bilgilerini arttırmak üzere 5 arkeoloji öğrencisi katılmıştır.

Asıl sitadel'de, B. Hrozny'nin tahrip ettiği merkezî kısmın güney-batısındaki büyük kazı sahasında açığa çıkarılan ve Karum'daki I b katıyla çağdaş olan Sarayın 22-25/V-bb plân karelerine düşen çeşitli odaları, dar-uzun koridorları ve salonları tetkik edildi. Şiddetli bir yangınla tahrip edilen bu saray kuzey Suriye'deki eski Babil devri saraylarının Anadolu'daki yerli ve ilk paralelidir.

Kültepe sarayının ne zaman ve kimin tarafından yakıldığını henüz, kesin olarak ifade etmek mümkün değilse de, bu felâketi Anitta ile münasebete getirmek için bazı ipuçlarının varlığı görülmektedir.

Bunun altında geniş salonları, tabanı taş döşeli odaları ve kerpiç duvarlarının sık ağaç dikmelerle takviye edildiği görülen ikinci büyük bir bina keşfolundu. Oda tabanları üstündeki seramiğe, damga mühür baskılı bullelere ve bilhassa çivi yazılı tabletlere göre bu bina, Karum'un ikinci yapı katı ile çağdaştır. Bu yapılar, Kaniş'te hüküm süren kralların birbirinin harabeleri üstüne inşa ettirdikleri sarayların tabakalanmaları bakımından çok önemlidir. Bundan sonraki çalışmalarımız, müstakil yapı katları halinde görülen Kültepe saraylarının, Kültepe'de hüküm süren kralardan hangilerine ait olduğunu da aydınlatmaya yardım edecektir. Yazılı vesikaların yardımı ile sağlanan bu sonuç, Anadolu tarihinin başlangıç çağı için çok manalıdır.

Sitadel'de atılmış, tekrar tekrar kullanılmış durumda bazalt heykel parçalarına da raslandı. B. Hrozny'nin buldukları da gözönünde tutulursa, çeşitli konulara ait olan bu parçaların sayısının arttığı görülür.

9. yüzyılın başındaki bir sarayı süsleyen kabartmalı ortostad parçalarını ayrıca yayınlayacağız. Kanaatimizce bu saray, maruz kaldığı büyük yangından sonra, Hellenistik devrin insanları tarafından tahrip edilmiş, taşları parçalanarak, yeni inşa olunan binalarda kullanılmıştır. Tabal krallığı şehirlerinden biri olan Kültepe'deki Geç-Hitit sarayının II. Sargon'dan çok evvel yakıldığını gösteren ipuçlarının varlığı, ileride, münakaşa konusu haline getirilecektir. Kültepe'de Geç-Assur çağıının 8-9. yüzyılına ait linear üslûpta silindir mühürlerinin keşfi, bu konuların izahına yardımcı olacaktır.

Kululu sitadel'indeki yakılmış kerpiç binaların enkazı da Helenistik devir insanları tarafından silinip süpürülmüştür. Bu, Kayseri ovasında müşterek bir manzara halinde görülmektedir. Çünkü, şehirlerin bir çoğunda, Geç-Hitit harabeleri üstüne, bu devrin büyük yapıları kurulmuştur. Yalnız, Kanış sarayı, Tabal ülkesinde felâkete uğrayan ilk saraylardan biri olup, bunun sorumlusu II. Sargon değildir.

Kululu, stratejik durumu icabı, en geç tahrip olunan, çok dayanan Tabal ülkesi merkezlerinden biridir. Kanaatimizce, Kululu II. Sargon'u dahi Milid ve Tilgarimmu'dan daha fazla uğraştırmıştır. Bu bakımdan, Tabal tarihinin çeşitli safhalarını, değişik şehirlerdeki kalıntıların tabakalanmasına göre incelemek, bunları Assur vesikalarının yardımı ile değerlendirmek lâzımdır. Kululu'da muhtelif parçalar halinde derleyip restore ettiğimiz büyük heykel, sfenksin gövde parçası, tanrı heykeli başı, kral heykeli başı, sekizinci yüzyılın en sonuna aittir. Bu devirde Kültepe'de bu tip eserlerin yapılmadığını, 9. uncu yüzyılın bir daha geri gelmediğini görüyoruz. Kululu'da bulduğumuz âdil prens A-la?-li-s'in steli'nde, prens âdilâne bir hâkimiyet kurduğundan bahsetmekte ve steli tahrip edecekleri lânetlemektedir. Biz, Kültepe'de bu türlü hieroglifli yazıtlara da raslamadık. Tabal Krallığının bu geç safhasında zaptı güç müstahkem dağ şehirleri birinci derecede önem kazanmıştır.

Karum'da hem I b, hem de II yapı katında çalıştık. ee-dd/19-20 plân karelerinde I b katında hem boy, hem yazı şekli, hem de muhteva bakımından, şimdiye kadar bulunanlardan çok farklı tabletlere rasladık. Bu tip yeni vesikaların Karum sahasının doğu kısmına doğru artacağı ve bu bölgedeki arşivlerin değişiklikler göstereceği anlaşılmaktadır. Bu I b mahallesinde dikkati üstüne çeken diğer önemli bir husus da, buradaki yapıların çok iyi korunmuş olmalarıdır. Taş sanduka mezarlar da, eski devirde soyulmuş olmalarına rağmen, yine küçümsenmeyecek miktarda ölü hediyesiyle karşımıza çıktı.

II katı, C-E/8-10 ve M-N/10-11 karelerinde, yani Karum'un kuzey yarısındaki asıl Assur mahallelerinde tetkik ettik. Burada, ocakları, fırınları, tandırları, kilerleri çok iyi durumda korunmuş olan üç Assur'lu tüccara ait üç ayrı ve yeni arşive rasladık. Mühür baskıları, çeşitli taş eşya, çanak çömlek bulduk. Kültepe-Kanış her zamanki zenginliği, çeşitliliği ile karşımızda idi. Karumun 600 m. doğusunda yaptığımız yeni araştırmalar, bu şehrin tahminimizden çok daha büyük olduğunu ve eski Onasya'nın en büyük şehirleri arasında yerini aldığını göstermiştir.

PROF. DR. TAHSİN ÖZGÜÇ

4 — *Altın-tepe Kazıları :*

Kurumumuz ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına Kültepe kazı heyeti tarafından idare edilmekte olan Altın-tepe kazılarına bu sene de devam olundu. Şehrin ikinci kale kuşağının batı ve güney-batıya bakan kısımları, hemen hemen tamamen meydana çıkarıldı. Kiklopeen tarzda inşa olunan bu geç safha surları, kabul salonu ile çağdaştır. Sırtlara teras şeklinde inşa olunan eski safhanın kerpiç binaları, çok defa, ikinci safhanın beden duvarları tarafından tahrip edilmiştir. İlk safhaya ait olan mabedi ve devlet depolarını çevreleyen ilk kuşak, ikincinin dışında olup, inşa tarzı ve kuleleri bakımından ilkinden farklıdır. Bugün, Altın-tepe, Erzincan - Erzurum şosesi üstünde, iki kale kuşağı, bir mabedi, bir kabul salonu, üç prens mezarı, bir açık hava mabedi, bir devlet deposu ve çeşitli özel evleriyle, bir açık hava müzesi halinde durmaktadır.

PROF. DR. TAHSİN ÖZGÜÇ

5 — *İslâhiye Bölgesi Çalışmaları :*

Üyelerimizden Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın yönetimi altında Stockholm Üniversitesinden Prof. Dr. Nils-Gustav Gejvall (Osteolog), aynı Üniversiteden Uzman Brigitte Gejvall (Osteolog), Handan Alkım, Doç. Dr. Refakat Çiner, Mühendis-Topograf Ferit Koper, Asistan Ali Dinçol, Aziz Albek (Foto uzmanı), Desinatör Sarpol Başar İzgiz, Sabahattin Ağalıdağ, Semiray Özbilen, Saadet Barutçu ve Veysel Ercan'dan kurulu bir heyet tarafından Kurumumuz adına —Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ve İstanbul Üniversitesinin iştirakiyle— yapılmakta olan İslâhiye bölgesi araştırmalarına 15 Ağustos - 20 Ekim 1968 tarihleri arasında devam edildi. Bu dönemde Gedikli (Karahöyük) kazısının nihai raporunun hazırlıklarının geliştirilmesi amacıyla Gaziantep Müzesinde, Gedikli'de ve Tilmen'de çeşitli buluntular üzerinde incelemelerde bulunulmuş, osteolojik malzemenin tetkiki tamamlanmış, C-14 metodu ile tarihlendirme deneylerine girilmiş, Gaziantep dolaylarındaki höyüklerde topraküstü incelemeleri yapılmış, Amanus bölgesinin tarihî coğrafyası ile ilgili araştırmalar tekemmül ettirilmiş ve doğu, güney-doğu, güney ve batı Anadolu'da yapılmakta olan kazılar mahallinde gözden geçirilmiştir. Heyetimizin üç gruba ayrılıp paralel olarak gerçekleştirdiği bu çalışmaların özeti aşağıdadır :

I. Gaziantep Müzesinde, Gedikli ve Tilmen Höyüklerinde incelemeler :

Buluntularımızın muhafaza ve teşhir edilmekte olduğu Gaziantep Müzesinde, Gedikli'nin 1964-1967 dönemlerinde meydana çıkan çeşitli eserlerinin resimleri çekilmiş, desen ve profilleri çizilmiş ve keramografik etüdlü yapılmıştır. Bu arada Gedikli ve Tilmen Höyüklerinde mimarlık, desen ve tamamlayıcı not alma işleri mahallinde geliştirilmiştir.

II. Osteolojik malzemenin tetkiki :

Gedikli'de hem kremasyon mezarlarında bulunan kemik kalıntıları ve hem basit toprağa gömülerde meydana çıkarılan iskeletler üzerinde yapılan incelemeler bitirilmiş ve paleoserolojik deneylere girilmiştir.

a) 1964-1967 dönemlerinde Gedikli'de pişmiş topraktan yapılmış çömlekler içinde bulduğumuz 271 mezarın içinden çıkan kemik parçacıklarını gözden geçiren Prof. N.-G. Gejvall'in bu konu ile ilgili etüdü nihaî kazı raporumuzda özel bir bölüm halinde yayımlanacaktır. Daha önce de açıklanmış olduğu üzere, bu mezarların % 90'ı kısmî yakma-mezar (= kremasyon) ve % 10'u da basit gömü durumundadır. Gedikli'de meydana çıkardığımız kısmî kremasyonun hemen bütün safhaları ile ilgili arkeolojik delillerin, gerek Boğazköy menşeli bir kralî Hitit kremasyonunu tasvir eden tabletlerdeki (M.ö. XIV.-XIII. yüzyıl) ve gerek *Iliada*'da okuduğumuz *Patroklos*'un ve *Hektor*'un cesetlerinin yakılış törenine ait kayıtlara büyük benzerlikler göstermesinin dikkat çekecek bir olay olduğunu bu vesile ile bir defa daha belirtmek isteriz.

b) Basit toprağa gömülerde bulduğumuz iskeletler üzerindeki paleoantropolojik tetkikler Doç. Dr. Refakat Çiner tarafından tamamlanmıştır. Kendisinin bu araştırması nihaî raporumuzda müstakil bir bölüm halinde neşredilecektir.

c) İskeletlerin belirli kalıntılarından faydalanarak paleoserolojik deneylerle Gedikli'de yaşamış olan halkın mensup olduğu kan gruplarını tayin etmek amacıyla Hematolog Dr. Koray Dinçol, Bakteriyolog Dr. Âdil Öner ve Asistan Ali Dinçol'un çalışmaları olumlu bir şekilde gelişmektedir. Kendilerinin bu alandaki araştırmaları ayrıca yayımlanacaktır.

III. C-14 metodu ile tarihlendirme deneyleri :

Bununla ilgili ortak çalışmalar Pennsylvania (Philadelphia-Amerika) ve Groningen (Hollanda) Üniversitelerinin Fizik ve Doğal Bilimler Laboratuvarları tarafından yapılmaktadır. Bu çalışmaların yakında sonuçlanacağını ummaktayız.

IV. Gaziantep dolaylarındaki incelemeler :

Gedikli ve Tilmên Höyüklerinkine benzer buluntuları tesbit etmek ve kuzey-batı Mezopotamya'dan gelerek Gaziantep ve İslâhiye bölgelerine girip geçen tarihî yolları gözden geçirmek amacıyla Gaziantep'e bağlı Karkamış, Kilis ve Oğuzeli yöresinde Gaziantep Müzesi Müdürü Bayan Sabahat Göğüş'ün iştirakiyle bir ilk istikşaf gezisi yaptık. Son metodlara uygun sistematik topraküstü höyük araştırmamızı daha sonraki dönemlerden birinde gerçekleştirmeyi plânlanmış bulunuyoruz. Bu muvakkat istikşafımız vesilesiyle özellikle Til Başar, Til Habeş, Oylum Höyük, Tünp ve Körkün üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

a) *Til Başar* :

Gaziantep'in kuş uçuşu 28 km. kadar güney-doğusunda kâin bir höyük olup topraküstü keramik buluntularına göre Eski Bronz Çağından bugüne kadar sürekli bir yerleşmeye sahne teşkil etmiştir. Yüksekliği yaklaşık olarak 30 m. dir. Til Başar'ın 5 km. kadar kuzey-batısında Zıramba köyü yakınında âdeta ova zemini seviyesinde olan kayalık bir alanda Roma veya Geç-Antik Çağa ait kayaya oyulmuş, sayıları pek çok, ufak çapta mezarlar mevcuttur. Bunların büyük bir kısmının köylüler tarafından açılmış olduğunu duyduk ve bir ikisinin hemen kenarına atılan taze topraktan da bazılarının çok kısa bir süre önce boşaltıldığını anladık. Geniş bir sahaya yayılan bu nekropolde ilgililer tarafından vakit kaybetmeden bir kazıya girişilmesini zorunlu görmekteyiz.

b) *Til Habeş* (yeni adı : Yavuzlu veya Yananköy) :

Gaziantep'in kuş uçuşu 41 km. güney güney-batısında ve Mersin Ovasının kuzey kesimindedir. Yüksekliği 32 m. kadar olan bu Höyüğün üzerinde ve eteğinde bugünkü köy evleri yer almaktadır. Gedikli Höyüğünün gerek M₁, M₂ ve M₅ mezarlarında ve gerek kremasyon gömülerinde raslanılmış olan kırmızımtrak portakal renkli pişmiş topraktan yapılmış iyi perdahlı "bodur meyvelikleri" nin benzeri olan bir "meyveligin" bir süre önce Gaziantep Müzesine Til Habeş'ten getirilmiş olması (krş. *Beleten* XXX (1966), s. 20) bu Höyüğe ayrı bir önem vermeye sebep oldu. Hem eski çağların hem de bugünün yerleşmeleri tarafından büyük tahribe uğratılmış olan Til Habeş'te topladığımız keramik parçalarından bu höyüğün Eski Bronz Çağından itibaren bugüne kadar devamlı bir iskân gördüğü anlaşılmaktadır. Topraküstü buluntuları Til Habeş'in bilhassa M.ö. I. binyılında ve Geç-Antik çağda yoğun bir yerleşmeye sahne teşkil ettiğini göstermektedir.

c) *Oylum Höyük* :

Til Habeş'in 9 km. kadar batısında ve Kilis ilçesinin de 6 km. az güney-doğusunda aynı adı taşıyan bir köyün içinde olan bu höyüğün yüksekliği 30 m. yi geçmektedir. Halep'ten dolayısıyla kuzey Suriye'den gelen ve bir taraftan kuzeye dönerek Gaziantep'e bir taraftan da kuzey-batıya yönelerek İslâhiye, Tilmen Höyük ve Zincirli (*Sam'al*) bölgesine giden tarihi yolun âdetâ kavşak noktasında bulunan Oylum Höyüğünün önemli bir coğrafi ve stratejik konumu vardır. Topraküstü kalıntılara göre Kalkolitik (?) ve eski Bronz Çağından itibaren süreklilik gösteren ve Kilis bölgesinin hemen en büyük höyüğü olan Oylum Höyüğünün, eski devirlerde kralî bir merkez olduğunu pek muhtemel addetmekteyiz. İslâhiye bölgesindeki kazılarımızı tamamladığımız zaman Oylum Höyüğünde bir kazıya başlamayı ve bir yandan Suriye, bir yandan da güney-doğu Anadolu kültürünün temas kurduğu Kilis mıntakasının arkeolojisini aydınlatmaya gayret sarfetmeyi programımıza almış bulunuyoruz.

d) *Tünp Höyük* (yeni adı : Yazılı) :

Gaziantep'in kuş uçuşu 25 km. kadar güney güney-doğusundadır. Höyüğün güney-doğu, güney ve güney-batı eteğinde ve kısmen yamacında aynı adı taşıyan bir köy vardır. Topraküstü kalıntılara göre Tünp Höyüğünün M.ö. II. ve I. bin yıllarında yoğun bir surette iskân edildiği anlaşılmaktadır. Tünp Höyüğünün başka bir önemi de, burada iki Hitit hiyeroglif (=hiyeroglif Luvcası) yazıtının bir süre önce bulunması ve Gaziantep Müzesine getirilmiş olmasıdır (Bilindiği üzere, bunlardan biri Prof. M. Kalaç tarafından yayımlanmıştı, bk. *Tünp Hiyeroglif Yazıtı*, İstanbul, 1965; ikincisi için krş. M. Kalaç : *Beleten*'de XXXII (1968), s. 317 vdd. ve res. 4, 5 ve 8).

Mahallinde yaptığımız incelemelerde bu Höyüğün köylüler tarafından âdetâ delik deşik edilerek son derece tahrip edilmekte olduğunu üzüntü ile gördük. Höyüğün bilhassa doğu, güney ve güney-batı yamacında eteğe yakın kesimlerde sayıları oldukça kabarık bir yekûn teşkil eden oda-mezarların hemen hepsi köylüler tarafından açılmış ve içinden çıkan buluntular yok edilmiş ve oda-mezarların büyük bir kısmı maalesef yıkılmıştır. Bunlardan ancak yedisi tarafımızca görülerek ölçüleri

alınabildi. Oda-mezarların dört yanı taş örgülü olup üstleri, megalitik görünüşlü monolitlerle örtülmüştür. Uzunlukları 3.35-3.60 m., genişlikleri 1.18-2.00 m. ve yükseklikleri de 1.35-1.50 m. arasında değişmektedir. İnşa tekniği Gedikli'de meydana çıkardığımız oda-mezarlarına (M₁-M₅) pek benzemektedir. Tabanları dikdörtgen planlı olup tavanlarından daha geniştir, başka bir deyimle iki uzun yan duvar içe doğru eğik bir şekilde yükselmektedir. Tünp mezarlarının içinde, açıcılar tarafından maalesef ezilmiş ve parçalanmış iskelet ve çanak-çömlek kırıkları gördük. Yaptığımız soruşturmada, tüm kapların da meydana çıkmış olduğu haberini aldık, fakat bunlardan her hangi birini görme imkânını bulamadık. Keramik parçalarına göre bu mezarların M.ö. II. binyılının ilk veya ikinci çeyreğine ait olabileceklerini zannetmekteyiz. Bu vesile ile bir noktayı belirtmek isteriz : Son bir kaç yıl içinde Ankara ve İstanbul Müzelerinin depolarına satın alma yolu ile giren, genellikle güneydoğu Anadolu menşeli olduğu söylenen ve daha ziyade M.ö. II. ve I. binyıllarına, bazıları ise Roma ve Geç-Antik Çağına ait olduğu anlaşılan çeşitli buluntuların bir kısmının Gaziantep bölgesindeki mezarlardan define arayıcıları tarafından çıkarılmış olma ihtimalini düşünmek yerinde olur. Tünp Höyüğü ve Zıramba nekropolü tahribatının bir an önce önüne geçilmesi kanısındayız.

e) *Körkün :*

Gaziantep'in yaklaşık olarak 14 km. güneygüney-doğusunda kâin Körkün köyünün 400-500 m. güney-doğusundaki bir tarla içinde 1967 yılında Hitit hiyeroglif yazıtlı ve kabartmalı bir stel bulunmuş ve Müze Müdürü Bayan Sabahat Göğüş tarafından Gaziantep Müzesine nakledilmişti. Buluntu yerini mahallinde görmek amacıyla adı geçen köye gittik, ancak bugünkü köyün içinde veya yakınında her hangi bir eski iskâna raslıyamadık. Söz konusu stelin içinde bulunduğu söylenen tarla ekili olduğu için ayrıntılı bir inceleme yapma imkânı da hasil olamadı. Bir yüzü muhaddep (dışbükey), öteki yüzü ise düz olan "hiyeroglif Luvca yazıtlı" ve ilginç kabartmalı bu stelin yayını Prof. Mustafa Kalaç tarafından yapılacaktır. Stelin buluntu yerinde ve yakın dolaylarında bir araştırma yapılmasını zorunlu görmekteyiz.

V. Amanus bölgesinin tarihî coğrafyası ile ilgili araştırmalar :

Tarihî yollar şebekesini istikşaf maksadiyle geçen yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi adına yaptığımız araştırmaların bir devamı olmak üzere 1968'de aynı alandaki incelemelerimizi Türk Tarih Kurumu adına geliştirdik ve Amanus Dağlarının batısındaki Osmaniye Ovası ile Amanusların doğusundaki İslâhiye (eski adı : Nikopolis) arasında Yarpuz (eski adı : Kilikya'daki Arabissos?) üzerinden geçen tâlî yolu izledik. Geçilmesi çok zor olan bu yolun, ancak Arslanlı Bel ve Beylân geçidi üzerinden Amanusları (= Gâvur Dağlarını, Nur Dağlarını) aşan esas iki yol kapatıldığı vakit kullanılan tâlî yollardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bu tâlî yolun geçiş yerleri : Osmaniye Ovası - Çona köyü güneyindeki yol kavşağı-eski bir köprü yeri-Zerenli-Yarpuz-Karayiğitler-Kabaklar-Çerçili-İslâhiye (kuş uçuşu uzaklığı : 34 km., gerçek yol mesafesi : 45 km.). Bu ikinci yol üzerinde, Osmaniye'nin 6 km. kadar kuzey-batısındaki temelleri Geç Roma devrine kadar inen bir köprü yıkıntısını ve bugünkü Yarpuz Bucağı içindeki Geç Antik ve Bizans

çağlarına ait bina yıkıntılarını ve mozaik döşemeli bir yapı kalıntısını —tesbit ettiğimiz antik yerler arasında— özellikle zikretmek isteriz.

VI. Muhtelif müzelerde ve kazı yerlerinde incelemeler:

Son yıllarda Anadolu'nun tarih-öncesi ve klasik çağlar-öncesi arkeolojisinde değişikliklere ve büyük gelişmelere yol açan kazıları, Gedikli'nin nihaî yayın hazırlıkları ile meşgul olduğumuz bu sırada, hafriyat yapılırken görmeyi ve bu vesile ile bir kaç müzede incelemelerde bulunmayı da programımıza aldık. Ziyaret ettiğimiz kazı yerleri şunlardır : Alaca Höyük, Eskiyapar, Boğazköy, Kültepe (Kârum ve Höyük), Malatya (Arslantepe), Karain (Antalya), Elmalı (Karataş-Semayük), Afrodisias, Milet, Efes, Bayraklı (İzmir) ve Sart. Meslekî tetkiklerde bulunduğumuz Müzeler : Ankara, Alaca Höyük, Boğazköy, Kayseri, Malatya (Gazi İlkokulundaki depo), Antakya (Hatay), Adana, Antalya, Karain, Afrodisias (depo), Efes, İzmir ve Sart (depo). Bu ziyaret ve incelemelerimiz vesilesiyle Heyetimize yakın ilgi, konuk-severlik ve kolaylıklar gösteren adı geçen kazıların direktörlerine, kurul üyelerine ve çalışmalarımız için büyük kolaylıklar sağlayan Müze Müdürlerine içten teşekkürlerimizi sunmayı bir borç saymaktayız.

Heyetimiz Antakya Müzesinde özellikle Tabara el-Akrad ve Tell eş-Şeyh menşeli keramik buluntuları üzerinde çalışmıştır. Tell eş-Şeyh boyalı çanak-çömlek türünün benzerlerinin Gedikli'nin "A¹-Çukur" undaki sistematik tabaka kazısının Geç Kalkolitik katında meydana çıkmış olması, Amuk Ovasının bu tür keramiğinin stratigrafisinin tayinine yardımcı olabilmıştır. Adana Müzesinde, Mersin (Soğuksu-tepe veya Yümüktepe) ve Tarsus kazılarında bulunmuş olan eserler arasında bilhassa Kalkolitik ve Eski Bronz Çağlarının bütün evrelerine ait monokrom ve boyalı keramik türleri üzerinde incelemelerde bulunduk ve Gedikli'nin aynı devir çanak-çömleği ile olan analogi derecesini tesbite uğraştık.

Böylece, 1968 dönemimiz çok yönlü bir çalışma niteliğini göstermiş ve yayın hazırlığımızı geniş çapta geliştirmiştir. Gelecek dönemde kazılarımızı Tilmen Höyüğüne teksif etmeyi ve Gedikli'de kazanılmış olan stratigrafik sonuçlar sayesinde Tilmen'in Islâhiye bölgesindeki arkeolojik ve tarihî değerini aydınlatmaya devam edeceğimizi ummaktayız.

U. BAHADIR ALKIM

6 — Van Bölgesi Çavuştepe 1968 Kazısı :

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına yürütülen Van bölgesi Çavuştepe kazısı 1968 yılında Temmuz başından Ağustos'un son haftasına kadar devam etmiştir.

Çavuştepe kazısı, üyelerimizden Prof. Dr. Afif Erzen'in başkanlığında Doç. Dr. Adnan Pekman, Asistan Mehmet Özsaîd, Asistan Taner Tarhan, uzman Münire Ergin, Desinatör Akif Dâî, Arkeoloji mezunu Yüksel Aytaç ve Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi ve Eski Önasya Dilleri ve Kültürleri Bölümü 5 ileri sömestr öğrencisinden kurulu heyet tarafından yürütülmüştür.

1968'de yapılan araştırma ve çalışmalar, 1967 sezonunda olduğu gibi, bilhassa mimari ve küçük buluntu bakımından çok verimli olmuş ve önemli neticelere varılmıştır. 1968 kazı döneminde Çavuştepe'de başlıca üç yerde çalışılmıştır :

- 1) Uç kale : a) Kuzey sur, b) Doğu suru önündeki saha ; 1, 2, 3 No'lu mekânlar.
 2) Tapınak : a) Tapınak avlusunun doğusundaki saha, b) Tapınak avlusu, c) Kuzey koridor, d) Kuzey koridorun güneyindeki 2 No'lu mekân, e) Tapınak kuzey surlar.
 3) Saray : a) 3 No'lu sarnıç, b) Güney koridorun doğu ucu, c) Güney koridor güney magazinleri, d) Kuzey koridor doğu ucu ve kuzey magazinleri, e) Kuzey-batı surlar, f) Kuzey surlar, g) Saray mutfak döküntüsü.

1) Uç kale :

a) Kuzey sur : 1967 kazı sezonunda 2. bastion hizasına kadar tamamen açılan bu sahanın kazısı batı yönde ilerletilmiş ve doğu-batı istikametinde olan sur bedeninin önünü kapayan kerpiç ve moloz yığını kaldırılmaya çalışılmıştır. Yukarıdan, sur bedeninden kuzeye doğru göçen bu muazzam yığının içinde, geçen senelerde olduğu gibi, yer yer fresko parçalarına tesadüf edilmiştir. Bunlar, tipik Urartu mavisii renğinde olup, herhangi bir desen göstermezler.

b) Doğu suru önündeki saha : Bu sezon çalışmalarında bu saha üzerinde önemle durulmuş ve ortalama olarak 20.00 m. x 14.00 m. lik bir kesim araştırılarak çok önemli neticelere varılmıştır. Meydana çıkartılan mimarî kalıntı ve ufak buluntular, kalenin tahrip olmasından hemen sonra inşa edilen ve tekrar kuvvetli bir yangınla harab olan ikinci iskâna aittir. Anlaşıldığına göre, 1967 sezonunda "Uç kale kuzey sur" sahasında meydana çıkarılan, ikinci iskâna ait, ocaklı basit mekân da bu sahanın bir devamı olup, hemzamandır.

Evvelki sezonlarda önü tamamen açılan Uç kalenin, rizaliteli bir plân gösteren çift kuleli doğu burcu, içeri doğru yaptığı dikdörtgen girinti ile, sur dışı iskâna elverişli bir durum arz etmektedir. İkinci iskânı yapanlar bu girintiden faydalanıp, kule çıkıntılarının önüne kerpiçten duvarlar örmüşler ve burasını kapalı bir mekân haline getirmişlerdir. Buna ek olarak, bu mekânı doğu yönde devam ettirerek bir bina kompleksi yaratmışlardır. Dikkati çeken bir husus, kalenin tahrip edilmesi ile meydana gelmiş olan mimarî yıkıntı molozları tesviye edilerek bir düzlük meydana getirmiş ve bunların üzeri sıkıştırılmış kerpiç toprağı ile kaplanarak taban elde edilmiştir.

Bu bina kompleksini kuzey yönde, doğu-batı istikametinde olan bir istinat duvarı sınırlamaktadır. Duvar, Uç kalenin önündeki sahayı düzleştirmek maksadı ile kademeli teras şeklinde inşa edilen plâtforma aittir ve kalenin mimarî bir ekidir. Buna benzer plâtförm ve istinat duvarları bilhassa, kalenin güney-doğu kesiminde yer almaktadır. İstinat duvarının üst kademesi 6.10 m. uzunluğunda olup, kale bedenine, kuzeydeki kule çıkıntısının doğu duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Yassı ve gayri muntazam, orta büyüklükteki taşlardan kuru duvar şeklinde örülmüş ve arkası moloz taşlarla doldurularak takviye edilmiştir. Duvarın temeli, doğrudan doğruya düzleştirilmiş anakayaya oturmaktadır. Ortalama yüksekliği 1.00 m. olan bu duvar, batı ucundan 2.00 m. mesafede, kuzeye doğru bir çıkıntı teşkil eden dik bir payanda duvarı ile takviye edilmiştir. Payanda duvarı, anakayanın meyline uyarak kuzeye doğru alçalmaktadır. Bu ameliye için hazırlanan anakayadaki temel yuvalarının tabii yarıkları, tipik Urartu kireç harcı ve moloz taşlarla doldurulmuş-

tur. İstinat duvarının ikinci kademesi, 1.00 m. aşağıda olup, birinci kademedен 0.70 m. dışarı taşkındır, mevcut uzunluğu 2.65 m. dir. Kazı gelecek sezonlarda doğuya doğru ilerletildiğinde, kademeli bir manzara arzeden bu plâtförm sisteminin, kaleye kuzey yönde çıkışı sağlayan “Çifte rampa” nın birleştiği alana kadar devam etmesi fikrini ispatlayacağı kuvvetle muhtemeldir. Bu saha, şu anda görüldüğü kadarı ile güney tarafta da, doğu-batı istikametinde uzanan, düzleştirilmiş anakaya çıkıntısı ile sınırlanmaktadır. Anakayanın düzleştirilerek bir plâtförm haline sokulan kısmı 13.40 m. uzunluğunda olup, Uç kalenin güney kule çıkıntısının aksındadır. Plâtförm kısmı ise, kale bedeninin temel hizasındadır ve güney tarafı anakayanın tabii yükseltisinden faydalanılarak duvar şeklinde bırakılmıştır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, batıda Uç kale, kuzeyde istinat duvarları ve güneyde tabii anakaya çıkıntısı ile sınırlanan bu geniş saha üzerinde yayılan yapı kompleksini 3 kısımda incelemek lâzımdır :

1 No.lu mekân : Uç kalenin, çift kuleli doğu burcunun meydana getirdiği girinti içine yapılan mekândır. Mekânın temel ve tabanını, girinti önüne, anakayanın meyilli sahası üzerine yapılan ve kalenin bir eki olan plâtförm teşkil etmektedir. Anakaya kuzeye doğru meyilli olduğundan, buraya bir plâtförm yapmak icap etmiş ve 5.95 m. genişliğindeki iki kule çıkıntısı arası önüne gayrı muntazam taşlardan bir plâtförm temeli örülmüştür. Kuzey-güney doğrultusundaki bu temelin genişliği 1.35 m. olup, kuzey yöndeki yüksekliği, anakayanın meyilden dolayı 0.60 m. yi bulmaktadır. Temel kuzey, güney ve batı yönlerinde daralarak, 0,80 m. kalınlıkta, girintiyi içten çevrelemektedir. Kuzey tarafın uzunluğu 3.70 m. olup, güney tarafı ise 3.20 m. dir. Bu temel ile sınırlanan sahanın içi, Urartu kireç harcı ile takviye edilmiş mıcırda doldurularak plâtförm elde edilmiştir. Evvelki sezonlarda bu kesim açılırken, plâtförmün yüzeyinden itibaren, çok kuvvetli bir yangının izlerini taşıyan kalın bir kül tabakası ve kömürleşmiş kalas parçaları meydana çıkarılmıştı. Anlaşıldığına göre, tahripten hemen sonra, bu plâtförmden faydalanılmış, girintinin kuzey ve güney taş bedenine bitişik olarak ve kule çıkıntıları hizasında kerpiçten duvarlar örülmüş ve böylece 5.95 m. × 3.70 m. (3.20 m.) boyutlarında kapalı bir mekân elde edilmiştir. Hellenistik ve Roma devirlerinde ancak görülebilen taş işçiliğini gölgede bırakan, Urartu san'atının abidevi bir eseri olan Uç kalenin doğu burcuna bitişik bu iskânı ve önündeki bina kompleksini şiddetli bir yangın tahrip etmiştir. Burcun batı duvarı önüne kerpiç duvar örülmediğinden, yangın esnasında bu kısım çok müteessir olmuş ve muazzam taş bloklar yer yer çatlıyarak kızılmıtırak bir renk almışlardır. İkinci iskânın kerpiç duvarları, diğer kısımları yangının kuvvetli tesirinden korunmuştur, hâlen izler açıkça belli olmaktadır.

2 No. lu mekân : 1 No. lu mekânın doğuya doğru devam eden bir ekidir. Aşağıda verilen duvar boyutlarının da gösterdiği gibi, gayrı muntazam dörtgen bir plânda inşa edilmiştir; doğu : 8.55 m. × batı : 9.30 m. × kuzey : 4.20 m. × güney : 3.55 m. dir. Duvar kalınlıkları da eşit değildir; doğu : 0.80 m., batı : 1.35 m., kuzey : 1.40 m. dir. Kuzey duvarı, yukarıda bahsedilen istinat duvarı üzerine örülmüş olup, doğu yönde devam etmektedir. Doğü duvarı ise, kalenin yıkıntı molozunun tesviye edilmesi ile elde edilen teras üstü düzlüğüne açılan taş bir temel üzerine oturtulmuştur. Bu temel çok gayrı muntazam olup, güneye doğru devam

eder. Meydana çıkarılan bu kerpiç duvarlar, sözü geçen yangın nedeniyle tahrip olmuşlardır. Kerpiç tuğlalar, kızılımtırak bir renk alarak pişme derecesinde sertleşmişlerdir. Fakat yer yer toz halinde parçalanmış olarak bulunmuşlardır. Mekânın tabanı da bu izleri aynen göstermektedir. Tabanın üzeri siyaha çalan koyu bir renkte olup, 0.70 m. ilâ 0.80 m. kalınlığındaki kül ve yangın tabakası ile kaplı bulunmaktadır. Taban üzerinde ele geçirilen, çok sayıdaki kömürleşmiş uzun kalas parçaları dikkat çekicidir. Bunlar, mekânın tavanını desteklemek gayesi ile sütun vazifesini gören ahşap mimari konstrüksiyon parçaları olsa gerektir. Zira, boyutları bir hayli geniş olan mekânın tavan örtüsü, ancak bu çeşit ahşap direklerle desteklenebilirdi. Kalıntılardan elde edilen neticeye göre, tavan, yatay tahta kalaslar üzerine dal ve sazlardan örülü bir satıha vaz edilmiş kalın bir balçık sıvadan ibarettir. Mekânın batı duvarına bitişik olarak, kuzey-batı köşesinden 4.45 m. mesafede, zemine oyulmuş bir ocak göze çarpmaktadır. Çapı 0.50 m. × 0.70 m. olan oval şekilli ocak 0.30 m. derinliktedir. Ayrıca zemin üzerinde, doğu duvarına bitişik olarak, boyutları 1.40 m. × 0.90 m. olan, gayri muntazam şekilde yapılan taş bir seki (?) meydana çıkarılmıştır. Temizlik esnasında, bol miktarda büyükbaş hayvanlara ait yanık kemikler, ikinci kalitede keramik ve tandır parçaları bulunmuştur. Bunların arasında, mühür baskılı bir parça dikkati çekmiştir; baskı motifi “dört alemlî” bir tuğu tasvir etmektedir. Tipik Urartu kırmızısı renginde perdahlı bir keramik üzerine basılan bu mühür tasviri ünik olup, krâlî bir armayı temsil etse gerekir. Ayrıca demirden mızrak ve ok uçları, bronzdan İskit tipi “mahmuzlu” uçlar, bıçak parçaları ve buna benzer buluntular çok sayıda ele geçirilmiştir. Fakat yangın dolayısıyla fazlaca oksitlenerek harap olmuşlardır.

3 No. lu mekân : 2 No. lu mekânın doğusunda yer alan bu kısım bina kompleksinin son bölümüdür. 2 No. lu mekân ile aralarındaki irtibat henüz tesbit edilememiştir. Her iki mekânı ayıran müşterek kerpiç duvar bilhassa güney kesimde çok harap bir vaziyette olduğu için bariz bir kapı geçidi bulunamamıştır. Fakat başka taraflarda yükselen kerpiç duvarlar herhangi bir geçit vermediğinden, bu kesimden bir kapı açıldığı muhakkaktır. Burayı dört tarafı kapalı bir mekân şeklinde mütalâa etmek lâzımdır. Zira doğu kesiminde hiç bir duvar ve temel izine tesadüf edilmemiştir. Kuzey tarafta, istinat duvarı üzerine örülen ve 2 No. lu mekânın da kuzey duvarını teşkil eden kerpiç kısım bu kesimde de kısmen devam etmekte ve burayı kuzeyin sert rüzgârlarından korumaktadır. Güney tarafında da bir duvar yoktur. Fakat, yukarıda bahsettiğimiz anakayanın düzleştirilmiş plâtfon kısmının güneyi tabii bir duvar şeklinde kısmen yükselmektedir. Ortalama yüksekliği 1.00 m. kadar olan bu yükselti üzerine kerpiçten veyahut taştan kuru bir duvar örülmüş olması pek muhtemeldir. Doğru kesiminin önünde ise, anakaya çıkıntısının 3.20 m. kuzeyinde, gayri muntazam taşlardan, tek sıra halinde yapılan ve uçları batıya bakan (U) şeklinde bir kalıntı mevcuttur. İki uç arası 2.60 m. genişliktedir. Bu taş dizisi dolgu ve yangın tabakasının üzerine oturtulmuştur. Plân bakımından, 1967 sezonunda “Uç kale kuzey sur” önünde bulunan kalıntıya çok benzemektedir. Bir çadır iskânının sınır taşları olması imkân dahilindedir. Dikkati çeken bir nokta da, bu sahanın ortasında, 1.75 m. × 1.50 m. boyutunda ve 2.50 m. aralıkla inşa edilmiş 2 örme kerpiç payenin bulunmuş olmasıdır. Üst seviyeden 0.60 m. derinlikte, boyutları biraz daha geniş olan taş bir temel üzerinde yer almaktadırlar. Bunların yapım

tarzı ve dakik ölçüleri yanında alt seviyede bulunmaları nazarı itibare alınır, kalenin bir eki olan plâtforma ait olmaları icab etmektedir. Ancak, ikinci iskân sırasında bunlardan faydalanıp mekânın tavanını destekledikleri düşünülebilir. Gelecek seneye bu ikinci iskâna ait tabaka kaldırıldığında bu paye ayaklarının esas fonksiyonu anlaşılmış olacaktır. Bu kesim mimarî kalıntı yönünden çok karışık olduğunda, fonksiyonu açıkça belli olmaktadır. Zira önu açık, üzeri örtülü bir sundurma şeklinde plânladığımız bu yerde 3 adet tandır bulunmuştur; 1. tandır : anakayanın düzelştirilmiş zemini üzerindedir. 0.65 m. çapında ve 0.25 m. derinliktedir. 2. tandır : 1. tandırın 1.00 m. kuzeyindedir. Alt kısmına bir küp dibi yerleştirilmiş olup, 0.60 m. çapında ve 0.50 m. derinliktedir. 3. tandır : Mekânın kuzey-batı yöresinde, etrafı moloz ve yassı taşlarla çevrili bir şekilde yer almaktadır. 0.50 m. çapında olup, 0.40 m. derinliktedir. Her 3 tandırda görülen müşterek özellik; basık silindirik şekle sahiptirler ve ağız hizalarına kadar konik bir şekilde balçık çamur ile çevrelenmişlerdir. Bu ameliye ısıyı uzun zaman muhafaza gayesi ile yapılmıştır. Bunların benzerleri halen Çavuştepe köyünde kullanılmaktadır. Köy evlerinin kapalı veya açık sundurmalarında üçlü guruplar halinde, ayrı ayrı toprağa gömülen bu tandırlar “ekmek”, “et” ve “süt” tandırları olarak üç işte vazife görmektedirler. Bu da bize, aynı geleneğin hiç değişmeden binlerce sene devam ettiğini açıkça göstermektedir. Bunlar Anadolu’da sık sık rastlanan tipik benzerliklerdir ki, eski gelenek ve âdetler günümüzde de halen canlı bir şekilde devam etmektedir. Netice olarak 1 ve 2 No.’lu mekânlarda ikâmet edilmiş, 3 No.’lu mekân, yâni kapalı sundurma ise mutfak olarak vazife görmüştür.

2) Tapınak :

a) Tapınak avlusunun doğusundaki saha : Kalenin en yüksek yerlerinden biri olan bu sahanın araştırılmasına 1966 sezonunda başlanmış ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir taş temel kalıntısı ile doğu yönünden sınırlandırılmıştı. Tapınak avlusunun doğu sınırından itibaren bu temel kalıntısına kadar, dik bir sırt şeklinde doğu-batı istikametinde uzanan ve ortalama olarak 45.000 m. × 40.00 m. lik bir sahayı kaplayan, muntazam aralıklı sıralarla yığılmış intibamı veren taş yığıntılarının mahiyeti araştırılmış ve bazı neticelere varılmıştır. Tapınak avlusunun doğu sınırından 36.35 m. doğuda, iki taş yığıntısının arasına 2.00 m. × 4.00 m. ebadında bir tranşe açılmıştır. Mevcut üst seviyeden 0.70 m. aşağıda, yatay bir şekilde döşenmiş, muntazam büyük kerpiç bloklara tesadüf edilmiştir. Boyutları 0.50 m. × 0.30 m. × 0.15 m. olan kerpiç blokların yayılma sahası araştırılmış ve tranşe genişletildiğinde, kerpiç tuğlalarla döşeli bu alanın, kuzey-güney istikametinde uzanan taş yığıntılarının sınırına kadar devam ettiği görülmüştür. Bunun üzerine, bu tranşeye dik, taş yığınının ortasında doğu-batı istikametinde 1.00 m. × 3.00 m. ebadında ikinci bir ek tranşe açılmıştır. Gayri muntazam görünüşlü taşlar kaldırıldığında, 1.00 m. derinlikte, kerpiç döşemeyi batı yönde sınırlayan, kerpiç bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Bindirme tekniği ile örülmesi bu duvar, 3.85 m. derinlikte taş bir dolgunun üzerinde sona ermektedir. Taş dolgu ile kerpiç duvar arasında intibakı sağlayan ince bir kireç harç tabakası yer almaktadır. Meydana çıkarılan bu muazzam kerpiç duvarın teknik işçiliği şayanı dikkattir. Yapılan araştırmadan şu netice çıkmaktadır; burada Urartu san’atında şimdiye kadar raslanmayan büyük bir dolgu-blokaj sis-

temi mevcuttur. Çok geniş bir saha, “2 kerpiç duvar arası mührü dolgu ve kerpiç kaplama” + “taş dolgu” şeklinde alternatif bir düzende ve muntazam bir plân dahilinde bloke edilerek doldurulmuştur. Taş ve kerpiç dolguların gelişliği hemen hemen aynı olup, 3.40 m. ilâ 2.50 m. arasında değişmektedir. Kerpiç dolgu ile sınırlanmış ve direnci artırılmış taş dolgu kısımları, tümü ile bileşik bir “sandık duvar dolgu sistemi” şeklinde adlandırılabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu dolgu sistemi 45.00 m. × 40.00 m. lik bir saha meydana getirmektedir. Göze çarpan bir teknik husus da, Tapınak avlu döşemesinin, taş dolgunun üst seviyesinden ortalama olarak 2.00 m. alçakta oluşudur. Enteresan bir nokta da kazı esnasında, kerpiç üzerinde zambak motifli fresko parçalarının bulunmuş olmasıdır. İç mimarî dekorasyonuna işaret eden bu desenli fresko parçalarının benzerleri 1966 sezonunda “Uç kale” I ve II No.'lu mekânlarda bulunmuştu. Freskoların mevcudiyeti, burada bir yapının varlığını işaret etmektedir. Böylece, geniş bir sahaya yayılan bu muazzam dolgu-blokajın da fonksiyonu kısmen ortaya çıkmış bulunmaktadır. Şöyle ki, bu blokaj, tepenin en dar sırtı olan bu sahayı genişletmek ve yükseltmek maksadı ile yapılmış ve muhtemelen üzerine geniş ve yüksek bir bina inşa edilmiştir. Sözü geçen bina da, özellikle basit bir yapı değil, Tapınağa girişi sağlayan anıtsal bir “Giriş binası” veya ölçüleri ile de kareye yakın bir boyut gösteren bir “Apadana”dır. Fakat henüz bunun üzerinde kesin bir fikir yürütmek mümkün değildir.

b) Tapınak avlusu : Bu sezon Tapınak avlusu tamamen açılmış ve çalışmalar sona erdirilmiştir. Kuzey tarafta ufak bir sondaj yapılarak avlunun dolgu-blokajı hakkında bilgi edinilmiştir; anakaya batıda en yüksek seviyede olduğu halde (Burada Tapınağın cella duvarları kısmen anakayadan oyulmuş ve cella tabanını, düzleştirilmiş anakaya teşkil etmiştir) diğer üç yönde meyilli bir şekilde alçalmaktadır. Avludaki taban düzlüğünü temin etmek için, taşlardan dolgu yapılmış ve bu dolguyu sağlamlaştırmak maksadı ile de, yer yer direnç duvarları örülmüştür. Böylece meyil dolayısı ile dolgunun kayması veya çökmesi önlenmiştir.

Bu arada, 1967 sezonunda avlunun kuzeyinde meydana çıkarılan yuvarlak taş suanın kuzeye doğru açılan kanal ucu tesbit edilmiştir. Kanalın ucu, toprak içine yerleştirilen ve muhtemelen anakayaya oturtulan ve ortası kare şeklinde bir hazne durumunda tertip edilen muntazam taş bloklarla nihayetlenmektedir. Bu blokların önüne, doğu-batı istikametinde, 0.35 m. kalınlığında örme taştan gayri muntazam duvar yapılmıştır. Dik bir şekilde dibe doğru devam eden bu hazne, muhtemelen yine bu sezon meydana çıkarılan bir kanalla irtibatlı bulunmaktadır. Bunlar, kalker taşından muntazam oyulmuş (U) kesitli yekpare kanallardır. Boyutları eşit olup, 1.05 m. × 0.22 m. × 0.18 m. dir. İki yekpare oluğun temas yüzeyleri bitümen ile sıvanarak sızma önlenmiştir. Üzeri yassı sal taşları ile kapatılmış bulunan kanal batıya doğru meyillidir. Dikkati çeken bir husus, bunların Tapınağın kuzeyinden geçen sur dolgununun içine yerleştirilmiş olmasıdır. Bundan dolayı, kanalı devamlı takip etmek mümkün olmamıştır. Büyük kyklopik dolgu taşlarının altında kaldıklarından, kanalın çıkış noktası belli değildir. Tapınağın kuzey surlarının kazısı batı yönde devam ettirildiğinde bu problem de aydınlanmış olacaktır. Kanalın teknik yönden incelenmesi faydalıdır; bundan da, sur dolgusu yapılırken kanalın nereden geçeceği evvelce hesap edilerek plânlandığı ortaya çıkmaktadır. Dinî yönden de ele alınırca çok ilgi çekicidir; Tanrıya sunulan kurban kanlarını kısa yoldan dışarı veya

toprağa akıtmak mümkünken, uzun ve sistemli kanallar vasıtası ile Tapınağın çevresi bu mukaddes sıvı ile sulanmaktadır. Bilhassa müdâfaa sisteminin içinden geçirilmesi, surların tanrısal güçle korunduğunu açıkça göstermektedir. Urartular'da buna benzer kanal sistemleri Toprakkale Tapınağında ve daha bir çok yerlerde bulunmuştur.

c) Kuzey koridor : Tapınak kuzey koridorda yapılan kesif çalışma neticesinde 25.00 m. lik bir kısım daha batıya doğru açılmış ve böylece koridorun uzunluğu 46.50 m. yi bulmuştur. Kuzey duvarının üzerinde 2 pencere ve büyük 1 nişe daha tesadüf edilmiştir. Nişin genişliği 1.70 m. olup, derinliği ise 1.00 m. dir. Pencere genişlikleri ise 1.40 m. ve 1.55 m. dir. Böylece kuzey duvarı üzerine açılan pencere sayısı niş dahil 8 adete çıkmıştır. Güney duvarı üzerinde ise 2 niş ve 1 kapı geçidi daha meydana çıkarılmıştır. 3 ve 4 No.'lu nişlerin genişlikleri 1.35 m. olup, aralarında 6.00 m. lik bir mesafe mevcuttur. Bu kesimde güney duvarının mevcut yüksekliği 2.65 m. ilâ 2.35 m.dir. 4 No. lu nişten 8.60 m. batıda yer alan kapının genişliği 1.35 m. olup, muhtemelen 2 No.'lu mekânın batısında yer alan ve henüz açılmasına başlanmayan 3 No.'lu mekâna girişi sağlamaktadır. Zira aşağıda da izah edildiği gibi, 2 No.'lu mekânla 3 No.'lu mekân arasında, içten bir bağlantı yoktur. Anlaşıldığına göre, Tapınağın batı magazinleri birbirleri ile bağıntılı olmayıp, münferid kapılarla kuzey koridora açılmaktadırlar. Geçen sene etraflıca anlattığımız mimarî özellikler aynen devam etmekte olup, bu sezonda da koridorun tabanı üzerinde ve tavan çöküntüsünün altında 4.45 m. × 0.25 m. × 0.10 m. ebadında bir kalas daha bulunmuş ve ufak buluntu olarak az miktarda birinci sınıf tipik perdahlı Urartu kırmızısı renginde ve ikinci kalitede keramik parçaları ele geçirilmiştir. Tatlı bir meyille batı yönde Saray güney koridoruna yaklaşan bu kesimin kazısına 1969 sezonunda da devam edilecek ve iki koridorun ne şekilde birleştikleri meydana çıkarılmış olacaktır.

d) Kuzey koridorun güneyindeki 2 No.'lu mekân : Bu mekândaki çalışmalar sona erdirilmiş ve şu neticelere varılmıştır; boyutları 5.70 m. × 4.40 m. olan mekânı çevreleyen kerpiç duvarların mevcut yüksekliği 3.00 m.'yi bulmaktadır. Mekânın içine çepeçevre, 0.68 m. genişliğinde ve 0.35 m. yüksekliğinde, gayri muntazam taşlardan müteşekkil sedirler yapılmıştır. Taşların arası kerpiç çamuru ile doldurulmuş olup, muhtemelen üzeri de aynı malzeme ile sıvanmış bulunmakta idi. Mekânın orta kısmı ise bir takım ocakları ihtivâ etmektedir. Bunların birinin güney sediri üzerinde yapılmış olması dikkat çekicidir. Ocakların içinden bol miktarda, büyükbaş hayvanlara ait kemik parçaları çıkarılmıştır. Bu mekân ufak buluntu bakımından çok verimli olup, bronz tabak parçaları, bakraç kulpu, zırh pulları, yılan başlı bilezikler, çeşitli kalitede keramik parçaları ve çok enteresan bir şekil gösteren, su mermerinden yapılmış tekstil ağırşığı gibi nesnelere ele geçirilmiştir. Kazı esasından, zeminden 0.50 m. ve 0.60 m. yükseklikte çok miktarda demirden mızrak uçlarının bulunuşu dikkati çekmiştir. Bunlar, ikinci katın çöken kısmı ile beraber mekânın içine düşmüş olmalıdırlar. Bu mekânın, kalenin tahribinden hemen sonra yapılan ikinci iskânda da kullanıldığı aşikârdır. Zira, yukarıda da bahsettiğimiz gibi güney sediri üzerinde yer alan ocak, yapılan tadilatı açıkça göstermektedir. Netice olarak bu mekân; Tapınakta görevli bulundukları tarafından günlük işlerde ve oturulmaya mahsus bir yer olarak kullanılmıştır.

e) Tapınak kuzey surlar : Tapınak avlusunun doğusunda yer alan sahanın kuzey yamacına düşen bu kesimdeki çalışmalar çok verimli olmuş ve şimdiye kadar Çavuştepe'de ve hiç bir Urartu kalesinde görülmeyen anıtsal bir tahkimat sisteminin mevcudiyeti ortaya çıkarılmıştır. Kalenin en sarp ve dik bir kesimi olan bu sahanın kazı öncesi sur kalıntıları çok tahrip olmuş bir manzara arz etmekte idi. Doğu-batı istikametinde uzanan tahkimat sisteminin bu sezon açılmış bulunan kısmını şu şekilde özetleyebiliriz : Halen, genişlikleri 4.40 m. olan 2 bastion çıkıntısı ile, uzunluğu 17.70 m. olan, 2 bastion arası kurtin kesimi açılmış bulunmaktadır. Anakaya üzerine açılan temel yuvalarına oturan büyük, kesme taş blokların ortalama boyutları 1.20 m. × 0.60 m. × 0.60 m. dir. Ölçülerden de anlaşılacağı üzere bu kesimde kullanılan sur taşları, diğerlerine nazaran daha geniştir. Taş sıralarının mevcut yüksekliği 3.40 m. yi geçmekte olup, sağlam vaziyette 5 sıra bulunmaktadır. Toprak üstü taş dolgu kalıntısının üst seviyesi nazarı itibara alınırca taş sırası 10'a çıkmakta ve yüksekliği de 6.00 m. yi bulmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu yükseklikte taş bedene hiç bir yerde henüz tesadüf edilmemiştir. Kesme kalker taşlardan gayet ustalıkla örülen duvarların arkası iri kyklopik taşlarla doldurularak takviye edilmiştir. Taş beden kısmının yüksekliği 6.00 m.'yi bulan bu muazzam duvar sisteminin, müdafaa fonksiyonu yanında, tektonik bir mimarî yönü de olsa gerekir. Şöyle ki; yukarıda bahsedildiği üzere, Tapınak avlusunun doğusunda yer alan sahanın, kuzeye doğru olan genişleme sahasını sınırlamakta ve dolayısıyla, dolgu yapılarak meydana getirilen teras sisteminin istinat duvarını teşkil etmektedir. Kazı, batı yönde ilerletildiğinde, bu muazzam tahkimat sistemi tamamen ortaya çıkarılmış ve Tapınağın kuzey yayılma sahası da kesinlikle sınırlanmış olacaktır.

3) Saray :

a) 3 No. lu sarnıç : Bu sezon sarnıçta yapılan kesif bir çalışma neticesinde, doğu tarafında tabana inilmiş ve büyük bir kısmın moloz ve dolgu tabakası temizlenmiştir. Tavandan itibaren 6.30 m. lik bir derinlik gösteren sarnıcın tabanı, anakaya üzerinde tipik Urartu kireç harcı ve mıcır ile sıkıştırılmış taşlardan teşekkül etmiştir. Bu kesimde tabii anakaya yarıklarına tesadüf edildiği ve suyun sızmasını önlemek için böyle bir ameliyeye girişildiği anlaşılmaktadır. Aynı tarz kireç harç ile takviye, geçen sene de belirttiğimiz gibi, sarnıca gelen su kanallarına da tatbik edilmiştir. Doğu duvarında görülen ve tavandan dibe kadar uzanan büyük kaya yarığı da kesme taşlarla örülmüş ve araları kireç harç ile doldurulmuştur. Taşlar, kama şeklinde kesilmiş olup, yarık içine itinalı bir işçilikle yerleştirilmiştir. Dış yüzleri, anakayadan kesilmiş duvar ile aynı hizadadır. Bu kaya yarığının, bir çatlak halinde sarnıç tavanında da devam ettiği görülmektedir. Sarnıcın duvarları dibe doğru, köşelerde meyillenmektedir. Dikkati çeken bir husus da bir insan boyundan daha yüksek bir mesafede, köşelerin hafifçe bir çıkıntı şeklinde işlenmiş bulunmasıdır. Bu çıkıntıların, ahşap kalaslar uzatılarak, sarnıcın üst kesiminde meydana getirilen çepeçevre plâformu taşıyan destek yuvaların olması akla yakın bir fikirdir. Bu plâform bir ambar niteliğini de taşıyabilir. Zira, bunun üzerine yerleştirilen peynir ve buna mümasil erzak kapları, anakayanın ve sarnıca toplanmış olan suyun verdiği tabii serinlikle uzun zaman muhafaza edilebilir. Urartular'ın yaz mevsiminde, burayı hem sarnıç hem de tabii bir soğuk hava deposu olarak kullanmış olmaları kuvvetle muhtemeldir.

Sarnıcın içini dolduran moloz tabakası içinden, yukarıdan yuvarlanmış olan blok taşların yanında, yer yer fresko parçalarına rastlanmıştır. Bunlar Sarayın yıkıntularına aittir. 4.50 m. ilâ 5.00 m. arasındaki seviyeden itibaren tipik Urartu keramik parçaları ele geçirilmiştir. Bunların içinde, birinci sınıf perdahlı ve çok nâdir rastlanan boyalı desenleri ihtiva edenler dikkat çekicidir. Geçen sezonda da olduğu gibi, bol miktarda, çeşitli hayvanlara ait kemikler bulunmuştur. 1969 kazı sezonunda tamamı açılacak olan sarnıç, Urartu kaya mimarisinin tipik bir örneğini teşkil etmiş olacaktır.

b) Güney koridorunun doğu ucu : Bu sezonda da güney koridorun kazısına devam edilmiş ve doğuya doğru 7.50 m. lik bir kısım daha açılmıştır. Geçen sene meydana çıkarılan kapı ile bağlantılı olan ve Saray ile Tapınağı birleştiren bir "Giriş binası" olarak yorumlanan bu saha bilhassa iç mimariye ait ahşap buluntularla dikkati çekmiştir. Zeminde, taban içine yerleştirilen ve birbirine 0.25 m. aralıklarla dizilmiş olan ahşap kalas parçaları, kapı çıkıntısının hemen arkasında yer almaktadır. Bunlara paralel bir vaziyette, 2.50 m. boyunda ve 0.20 m. kalınlığındaki bir kalas da kuzey duvarı içinde yerleştirilmiştir, fakat daha yüksek bir seviyededir. Aynı uzunluktaki diğer bir kalas parçası da, aynı paralel durumda ve taban üzerindedir. Bunların, ikinci kata çıkmayı sağlayan ahşap bir merdivenin destek kısımları olduğu anlaşılmıştır. Kazı esnasında, muhtelif cins keramik parçaları yanında, bronz fibulalar ele geçirilmiştir. En enteresan bir buluntu da, pişirilmemiş topraktan yapılmış olan bir "Fallos" parçasıdır. Üzerinde, kırmızı renkte boya kalıntıları mevcuttur. Bilhassa Frig, Grek ve Romalılar'da yaygın olduğu bilinen "Fallos kültü" nün Urartular'da bu asırda mevcut oluşu çok ilgi çekicidir.

c) Güney koridor güney magazinleri : Evvelki senelerde araştırılmış olan bu kesimde de çalışmalar yapılmış ve 2 mekân meydana çıkarılmıştır : 1. mekân : Güney koridora güney taraftan açılan kapı geçidinin doğusunda yer alan mekânın boyutları 5.00 m. × 6.00 m. dir. Kuzey-doğu köşesi dışı doğru, âdeta yarım bir paye şeklinde çıkıntı yapmaktadır. 0.68 m. lik bu çıkıntı, 0.35 m. kalınlığındaki kuzey duvarını desteklemektedir. Mekânın ortasında, taban üzerinde 0.35 m. × 0.48 m. ebadında, sütun kaidesi mahiyetinde bir taş bulunmuştur. Zemin, bastırılmış kerpiç çamuru arasına sıkıştırılmış iri mıcırlardan müteşekkildir. 2. mekân : 1. mekânın güneye doğru uzanan bir devamıdır. Aradaki müşterek taş temel, halen kademeli bir seki görünümündedir. Ele geçen çok miktardaki pithos parçaları bu mekânların depo olarak kullanıldığını göstermektedir.

d) Kuzey koridor doğu ucu ve kuzey magazinleri : Kuzey koridorun doğuda nihayetlenen ucundan itibaren ve Saray mutfağının kuzeyinde yer alan kesimdeki anakayanın üzerini kaplayan kerpiç yıkıntılar temizlendiğinde, Urartu kaya mimarisinin en güzel örneklerinden biri ile karşılaşmıştır. Bu kesimde, Lehmann-Haupt gibi eski araştırmacıların, bilhassa eski Van kalesinden örnekler vererek "İrrasyonel basamaklar" olarak yorumladıkları anakayaya oyulmuş muhtelif eb'at ve yükseklikte kademeler mevcuttur. Anakayaya oyulan bu kademelerin dış sınırı tetkik edildiğinde, burada büyük bir kulenin mevcudiyeti ortaya çıkmaktadır. Bu kule, Sarayın kuzey-doğu ucuna inşa edilmiş olup, kuzey sur ve kuzey-güney doğrultusundaki bir sur bedeni ile de "Potern" le irtibatlı bulunmaktadır. En geniş yüzeyi

1.00 m. den fazla olan bu kademelerin üzerinde, bir kaç yerde in-situ olarak, çok muntazam kesme blok taşlar bulunmaktadır. Bunlar, sözü geçen kulenin temel kalıntılarıdır. Meydana çıkarılan bu mimarî, temel tekniğinin Urartular'da eriştiği en yüksek safhayı açıkça göstermekte ve eskilerin, hattâ bazı müelliflerin hâlâ savundukları "İrrasyonel basamaklar" fikrini bir defa daha çürütmüş olmaktadır. Burada dikkati çeken bir husus, plân bakımından, tahkimatın büyük bir kule şeklinde, Saray ile doğrudan doğruya irtibatlı bulunmasıdır. Müdafaa bakımından kalenin en sarp ve çıkılması imkânsız olan bu kesimine, Sarayın kuzey-doğu ucuna inşa edilen bu anıtsal kuleye, Saray ile irtibatlı bulunması ve kuzeydeki bütün tahkimat sistemine hâkim bir yükseklikte inşa edilmesi bakımından "Kral Burcu" adını da verebiliriz.

Bu kesimin hemen kuzey-batısında yer alan kuzey magazinlerde de araştırma yapılmış ve en doğu uçta bulunan mekân meydana çıkarılmıştır. Bunlar, Sarayın yüksek kuzey duvarlarını dik bir şekilde dıştan takviye eden payanda duvarları arasında yer alan ek mekânlardır. Kuzey tarafları, dik eğim sebebi ile tamamiyle aşağıya göçmüş durumdadır. Araştırılan mekânın mevcut duvar boyutları : doğu : 2.50 m., batı : 4.20 m., güney : 3.00 m. dir. Anakaya üzerine açılan yuvalar içine örülmüş taş temellerin istinat teşkil ettiği bu kerpiç duvarların kalınlıkları 0.45 m. kadardır. Temellerin taş araları tipik Urartu kireç harcı ile takviye edilmiştir. Dikkati çeken bir husus, mekânın kireç harç ve mıcır ile dolgu olan zemininde yapılan bir sondaj neticesinde, anakaya üzerine örülmüş ve aşırma tekniği şeklinde tertip edilmiş kerpiç kademelere rastlanmış olmasıdır. Anlaşıldığına göre anakayanın eğimi dolayısıyla kuzeye doğru alçalan bu kademeler, doğu-batı istikametinde olan, Sarayın kuzey ana duvarını temel hizasından payanda şeklinde desteklemektedir. Bunların üzeri, kuvvetli bir kireç harç ve mıcır ile bloke edildiğinden, dışarıdan anlaşılmaları imkânsızdır. Bu yeni teknik de yine, Urartular'ın ince hesaplara dayanan mimarî unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

e) Kuzey-batı surlar : Geçen sene büyük bir kısım açılan kuzey-batı surlarının önünde kesif bir çalışma yapılmış ve anakayaya kadar inilerek bu kesim tamamen açılmıştır. Burada bilhassa, "Batı hendeği" ni kontrol altında tutan büyük kulenin, anakaya üzerine oyulmuş olan temel yatakları çok ilgi çekicidir. Bugün, mevcut olmayan kulenin dış hatları, bu temel yatakları sayesinde kolayca takip edilebilmektedir.

f) Kuzey surlar : Geçen sene bırakılan yerden, doğruya doğru, kazı devam ettirilmiş ve 25.00 m. lik bir kesim daha açılmıştır. Çok hareketli bir plân gösteren sur bedeni üzerinde, açılan son bastiondan itibaren doğruya doğru 6.90 m. lik bir kurtin kısmı meydana çıkarılmıştır. Kurtin, kuzeye doğru 1.05 m. lik dik bir çıkıntı yapan 4.00 m. × 3.85 m. eb'adında bir kule ile nihayetlenmektedir. Kulenin kuzey duvarı önünde, temel hizasında, 4.30 m. × 1.85 m. boyutunda ve batıya doğru 1.30 m. × 1.00 m. lik bir dış yapan bir payanda duvarının sınırladığı alçak bir plâtfom mevcuttur. Sur, yukarıda bahsedilen kuleden itibaren 90 derecelik bir açı ile Saray istikametine doğru yönelmektedir. Bu kesimde, kulenin doğu duvarı 0.60 m.'lik bir çıkıntı yapmaktadır. Saraya doğru 5.00 m.'lik bir kurtin halinde devam eden sur bedeni geniş bir açı ile dönüş yapmakta ve Saray kuzey magazinlerini sınırlar bir şekilde doğu yönde ilerlemektedir. Kurtin kısmının üzerinde, kerpiç

kesim ile intibakı sağlayan, yassı taşlardan yapılmış olan loyferler açıkça görülmektedir. Bunların üzerinde ise kısmen, kerpiç beden kalıntıları mevcuttur. Kuzey kesimde, yamaçta yapılan araştırmalar neticesinde ikinci bir "Dış sur" un mevcut olduğu anlaşılmıştır. Bu ikinci tahkimat sistemi, doğudaki "Potren" ile irtibatlı bulunmakta ve bu sahayı dıştan çevrelemektedir. Gelecek sezonlarda bu kesimde de araştırmalar yapılacaktır.

g) Saray mutfak döküntüsü : Sarayın kuzey-doğu kesiminin aşağısında, yamaçta yapılan araştırmalar neticesinde, Saray mutfağının hemen alt izdüşümüne tekabül eden yerde, ovaya kadar inen ve kalınlığı 2.00 m.'yi bulan, muazzam bir döküntü tabakasının varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu tabakanın araştırılması çok verimli olmuş ve Urartu san'atında nâdir rastlanan eser ve parçalar ele geçirilmiştir. Tabakayı 3 kısımda inceleyebiliriz :

1 — Ortalama kalınlığı 1.00 m. olan en üstteki kısımdır. Kesif bir toprak tabakasıdır, buluntu hemen hiç yok gibidir.

2 — Takriben 0.65 m. kalınlığında olup, ocak artığı kül, muhtelif hayvanlara ait yanık kemikler ve çeşitli cins ve kalitede keramik parçaları ile madenî buluntuları ihtiva eder.

3 — 0.35 m. kalınlığında olan bu alt tabaka, bol miktarda buluntu vermektedir ve 2. tabakada görülen özellikleri haizdir.

Ayrıca, 2. ve 3. tabaka arasında 0.08 m. - 0.10 m. kalınlığında ince bir toprak tabakası yer almaktadır. 2. tabaka içinden çeşitli kalite ve tip keramik üzerine basılmış olan "Mühür baskılı" parçalar ele geçirilmiştir. Tasnif neticesinde 200'den fazla oldukları meydana çıkan bu parçalar içinde, "bukranion", "kanatlı at", "griffon", "deve kuşu", "yıldız", "rozet", çeşitli "kule" motifleri ve "Urartu hiyeroglifi" ni ihtiva edenler dikkat çekicidir. Bilhassa, yukarıda adlarını saydığımız hayvan motifli mühür baskıları, şimdye kadar Urartu mühürcülük san'atında pek nâdir rastlanan veya hiç görülmeyen ünik parçalardır. Dik meyilli anakaya ve 2. tabaka arasında kalan 3. alt tabaka ise daha da verimli olmuş ve çok kıymetli buluntular ele geçirilmiştir. Bunlar arasında, tipik Urartu kırmızısı renginde perdahlı birinci sınıf keramikten "boğa başlı" bir rython parçasını, yine rython şeklindeki bir "çizme" modelinin taban ve arka kısmını, tam vaziyette minik, kulplu testicik ve vazoyu, bronzdan "at başlı" bilezik ve üzerinde stilize bir "dağ keçisi" motifi olan bronzdan bir mühürü zikredebiliriz. Bilhassa, Tanrı Haldi'nin "kutsal hayvanı" olan boğanın, rython şeklindeki bu tasviri, Urartu san'atında ünik olup, benzeri henüz bulunmamıştır. Bronz mühürü de aynı açıdan mütalâa edilebiliriz. Bütün bunların yanında, çeşitli kesit ve profil veren yüzlerce keramik parçasını bir arada ele geçirmek çok faydalı olmuştur, zira içlerinde henüz bilinmeyen tipler mevcuttur. Bu sahanın araştırılması yapılırken, bazı yerlerde, anakayanın tabii yarık ve çukurlarının moloz taş ve Urartu kireç harcı ile doldurulup meyilli bir hale getirildiği müşahade edilmiştir. Ayrıca, bu sahanın hemen batı kesiminde, anakaya oyulmuş, aralıklı kısa basamaklar şeklindeki oyuntular dikkatimizi çekmiştir. Bunların, dik kayalık yamaç üzerinde biriken Saray mutfak döküntülerini temizlemek ve aşağıya sürmek gayesi ile kullanılmış olduğunu ileri sürebiliriz. Bu kesimde, gelecek sene de araştırmalara devam edilecektir.

1968 kazı döneminde, araştırılan bu yerlerden başka, kalenin içinde ve dışında bazı sondaj ve tetkikler yapılmıştır. Bilhassa, Uç kale ile Tapınak temenos sahası arasında, kuzey yamaçta yapılan araştırmalarda meydana çıkarılan teras duvarları ve kademeli plâtıformlar, bu kesimin de önemli bir mahal olduğunu göstermektedir. Her sene olduğu gibi, bu sezonda da bazı yerlerde gerekli restorasyonlar yapılmış, Tapınak avlusundaki adak kürsüsü, sedirler ve yıkık duvarlar aslına uygun bir şekilde onarılmıştır. Kazı ekibimize katılan Desinatör Akif Dâi tarafından, kalenin bilhassa yeni açılan kesimlerinin plân ve kesitleri ve tahkimat sisteminin tipik mimarî detaylarının desenleri yapılarak, neşriyata hazır bir duruma getirilmiştir.

Bu arada, Van ve çevresine tetkik gezileri tertip edilerek, çeşitli höyükler üzerinde satuh araştırmaları yapılmıştır. İleride, tarafımızdan sistemli bir şekilde araştırılacak olan höyüklerden edindiğimiz bilgiler, bilhassa Van ve çevresinin Urartu öncesi yerleşmesine, muhtemelen "Hurri problemi" ne ışık tutacak ve aradaki karanlık geçiş devri ilmî bir açıdan ele alınmış olacaktır.

PROF. DR. AFİF ERZEN

8 — *Bayraklı Kazısı 1968 Raporu :*

Bayraklı'da 1968 yılında temmuz, ağustos ve eylül ayları boyunca Athena mabedinde ve yeni başlanan 40 × 40 m. ölçüsündeki K açmasında çalışılmıştır.

Mabedin güney ve güneydoğu sınırları araştırılarak Alyattes'in tahrip ettiği sahaya ait bol miktarda mimarî kalıntılar, özellikle başlık ve kaide parçaları meydana çıkarılmıştır. Fevkalâde güzel bir işçilik gösteren ve çok zengin süslemelerle bezeli olan bu sütunlarla kaide ve başlıklar mimarî üslup yönünden Zincirli ve Tel Tainat gibi merkezlerde 8. yüzyılın sonunda geliştirilen Hitit örneklerinin etkilerini açığa vurmaktadırlar. Ele geçen abacus'lu örneklerden bazı parçaların kesinlikle başlıklara ait olduğu anlaşıldığından, yapı düzeni için şimdi aslına daha uygun bir tamamlama yapmak mümkündür.

Mabedin çevresindeki araştırmalara 1969 yılında da devam edilecek ve doğu yönünün ortaya çıkarılmasına çalışılacaktır. Bu kısımda sunağa ait parçaların bulunması muhtemeldir.

Mabedin temenos duvarları ion medeniyetinin en eski ve en güzel yapı örnekleri oldukları için onların ayakta kalmalarını sağlamak üzere önümüzdeki yaz Müzeler Genel Müdürlüğünün yapacağı işbirliği ile takviye ve tamamlama çalışmaları da yapılacaktır.

Athena mabedinin güney-batı sınırına bitişik olarak 40 × 40 metrelik alanda başladığımız K açmasında Eski İzmir şehrinin M.ö. 4. yüzyıla ait iki sokağı ile bunlara açılan ev kalıntıları meydana çıkarılmıştır. Yapılar genellikle megaron tipi evlerin değişikliğe uğramış örneklerini göstermektedir. Odaların içinde zengin malzeme bulunmuştur. Bu arada bol miktarda attika seramiği yanında yerli toprak vazolarla bronz tabaklar, ayrıca bronzdan ve demirden orak, bıçak, maşa gibi araçlar, bir evde ise bronz bir ayna ile güzel bir altın yüzük bulunmuştur.

Evlerde kanalizasyon tertibatı olup bunlar künklerden meydana gelmektedir. Bir çok yerlerde ilk defa olarak çatı kiremitleri tam ölçü veren parçalar halinde ele geçmişlerdir.

Kaçması 1969 yılında batıya doğru 20 m. genişletilecek ve böylece 40 x 60 m. ölçüsündeki bir alan içinde Eski İzmir şehrinin kültür katları aşağıya doğru araştırılacaktır.

ORD. PROF. DR. EKREM AKURGAL

8 — *Kutluca Kazısı* :

Gebze'nin kuş uçuşuyla takriben 30 km. kuzey-doğusunda Kutluca köyü mezarlığının ortasında yer alan bir tümülüsün içindeki kubbeli mezar, İstanbul Arkeoloji Müzeleriyle işbirliği yapmak suretiyle 1-8 Ağustos 1968 de kazılarak tamamıyla meydana çıkarılmıştır. Kazı heyeti, başkanlığım altında Dr. Nezih Fıratlı, Dr. Nuşin Asgari, arkeolog-mimar Ülkü İzmirliçil ve fotoğraf uzmanı Halûk Ergüleç'ten teşekkül etmiştir.

Mezar anıtı 4,60 m. çapında, üzeri 3,73 m. yüksekliğinde bir kubbe ile örtülü yuvarlak bir oda ve bugünkü uzunluğu 9,75 m. yi bulan bir koridordan ibaret bulunmaktadır. Kubbe 8 yatay ve konsantrik taş halkanın yukarıya doğru daralmasıyla, yani bindirme tekniğinde örülmüştür. Dört alt sıranın iç kısmı düz, dört üst sıranın kademeli olarak işlenmiştir. Sekizinci halkanın üzeri ise ortaları oval şeklinde hafifçe çukurlatılmış iki yassı kapak taşıyla örtülmüştü.

Oda ile koridor arasında yukarıya doğru hafifçe daralan ve eşiği, söğeleri ve lentosu kalın taş bloklardan yapılmış bir kapı vardır ki bu kapı, önüne oturtulan yassı bir taş levha ile örtülüyordu. Mezar belki eski bir zamanda açılmış ve soyulmuş, hattâ son zamanlarda köylüler tarafından karıştırılmış ve yuvarlak odanın zemin taşları bile sökülmüş olduğundan, ölünün defin şekli ve yanına bırakılan eserler hakkında bir fikir edinmek mümkün olmamıştır. Bununla beraber nefis bir taş işçiliği gösteren ve anıtsal bir karakter taşıyan bu mezar, Trakya'da Kırklareli bölgesinde bulunan kubbeli mezarlarla beraber gitmekte, bu bakımdan bu mezar tipinin Trakya'dan Bithynia'ya geçmiş olduğuna işaret etmekte ve büyük bir ihtimalle M.ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir.

ORD. PROF. DR. ARIF MÜFİD MANSEL

9 — *Kululu Kazısı* :

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 19.8.1968 gün ve 471-139:5616 sayılı ruhsatı ile Kayseri ilinin Kululu mevkiinde 1968 yılında başkanlığım altında Türk Tarih Kurumu adına kazı yapılmıştır.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hititoloji Asistanı Dr. Hayri Ertem, öğrenci Ahmet Bal ve müstahzır Osman Karakaya'nın katılımıyla kurulan heyetimiz 21.8.1968 - 7.9.1968 tarihleri arasında Kululu'da çalışmıştır.

1968 yılında Kululu'da yapılan araştırmalar daha ziyade harabenin mahiyetini tanımak için yapılan hazırlık çalışmaları niteliğini taşımaktadır.

Bilindiği gibi, Kululu'da eskiden iki hiyeroglif yazıtı bulunmuştur. Bunlardan birincisi Kululu'dan Alevkışla'ya götürülmüş, oradan da Kayseri Müzesine nakledilmiştir. İkincisi ise Prof. Bossert başkanlığındaki bir İstanbul Üniversitesi Heyeti tarafından Kululu'da bulunmuş ve oradan yine Kayseri Müzesine götürülmüştür. Kayseri Müzesinin eski Asistanlarından talebem Hititolog Sargon Erdem Kululu'da üçüncü bir hiyeroglif yazıtı ile kurşun levhalar üzerinde hiyeroglif yazıtları bul-

muştur. Benzerlerini Alman hâfiri W. Andrea'nın Assur'da keşfettiği bu yazıtlar ilk defa olarak Anadolu'da bulunmaktadır. Şimdi Kayseri Müzesinde bulunan bu eserler Kululu'nun, geç Hitit çağının önemli merkezlerinden biri olduğunu göstermektedir.

1967 yılı Mayıs ayında Sargon Erdem ile Kululu'ya gittiğim zaman evlerin duvarlarında yapı malzemesi olarak kullanılmış olan heykel parçalarını gördük. Bu arada bir sfenks başının resimlerini çektim. Ayrıca Elmalıklar civarında bulunduğu bildirilen yüksek kaliteli bazı heykel parçaları Sargon Erd emtarafından Kayseri Müzesine nakledildi.

1967 yılında Prof. T. Özgüç başkanlığında Kululu'da tepenin kuzey kısmında kazı yapmış olan bir heyet tarafından heykel fragmanları köylülerin yardımı ile evlerden ve Manavuz köyündeki camiden çıkarılmış ve yine köylünün bulduğu bir yazıt ile birlikte Kayseri Müzesine götürülmüştür. Sayın T. Özgüç'ün elde ettiği yazıtla birlikte Kululu'da bulunan hiyeroglif yazıtlarının sayısı dörde yükselmiş bulunmaktadır. Ayrıca Bossert, Kululu'ya yaptığı gezide bulduğu bir seramik parçası üzerinde fırça ile boyamak suretiyle hazırlanmış olan bir hiyeroglif yazıtını yayınlamış bulunmaktadır.

Harabenin bir kazı için en verimli olması beklenen kısmı bugün çeşitli su kaynakları fışkıran ve elma bahçeleri bulunan ve kısmen Kululu köyünün bulunduğu doğu kısmıdır. Köylülerin verdikleri bilgilere göre, bütün heykel ve sfenks fragmanları bu yamaçta bulunmuştur. Sfenksli geç Hitit çağı şehir kapısının bu kısımda bulunmuş olması gerekmektedir. Köylüler bu kısımda eskiden mevcut olan bir taş merdivenden söz etmektedirler. Aynı kimseler bu merdivenin taşlarının büyük ölçüde söküldüğünü söylemişlerdir. Yüzyıllar boyunca yapıların temelleri yok edilmiş, teraslar vücuda getirilerek üst kısımda tarlalar, alt kısımda elmalıklar meydana getirilmiştir. Anıtsal Kululu eserlerinin parçalarının köy evlerinde yapı malzemesi olarak kullanılması ve civar köylere kadar dağılmış olmaları tahribatın derecesini göstermektedir.

Tepenin güney yamacında ve eskiden Kululu I ve II yazıtlarının bulunduğu bildirilen Mecit Vurel'in dik yamaçlı tarlasında heyetimiz tarafından 1968 yılında kazı yapılmış ve bu sahada tepeyi çevrelemesi gereken ve kısmen büyük bloklarla inşa edilmiş olan şehir suru meydana çıkarılmıştır. Sur yapısı bu kısımda yer yer iyi korunmuş durumdadır. Dış duvardan başka aynı kısımda onu kesen duvarlar tespit edilmiştir. Bu duvarların arası küçük taş ve kum ile karışık bir dolgu ile doldurulmuş bulunmaktadır. Mecit Vurel'in verdiği bilgiye göre, her iki kitabe de bu yapının iri blokları arasında bulunmuştur. Verilen bilgi doğru olduğu takdirde, yazıt stel'lerinin asıl yerlerinde bulunmadığı ve eski yerlerinden uzaklaştırılarak sur yapısının temel taşları olarak kullanıldıkları düşünülebilir. Nitekim Kululu I yazıtında eskiden mevcut olan istinat kısmı bu görünüşü desteklemektedir. Sur yapısında ve moloz dolgu içinde her hangi bir seramik parçasına raslanmamıştır. Böyle dik bir yamaçta buldukları iddia edilen yazıt stel'lerinin satırlarının hayrete değer derecede düzgün kalmış olmaları düşündürücüdür.

Bilindiği gibi, Kululu'da şimdiye kadar hiç bir önemli eser bilimsel bir kazı sonucunda meydana çıkarılmamıştır. Kululu'da 1968 yılında çalışmalarımız esnasında yeni hiyeroglif yazıtları ele geçmiştir. Bunlar da maalesef kazıda bulunma-

mıştır. Bu eserler heyetimiz Kululu'ya gelmeden bir kaç ay önce tepenin doğu yamacının kuzey kısmında işçilerimizden İsmet Aydın'ın tarlasında çift sürerken ele geçmiştir. Eserlerden ikisi eskiden bulunmuş olan kurşun levhaların çok benzeridir, ve belki de onlardan kopmuş parçalardır. İlk kurşun levhaları bulan kişi onları Kululu köyünün kuzeyinde harabeden oldukça uzakta kendisinin kiralamış olduğu bir tarlada çift sürerken meydana çıkardığını bildirmişti. Hiç bir kalıntı izi mevcut olmayan bir tarlada bu gibi eserlerin bulunması şüphe ile karşılanması gereken bir olaydır. Nitekim Sayın Özgüç'ün başkanlığındaki heyet bu tarlada kazmış ve hiç bir şeye raslamamıştır.

Tepenin kuzey-doğu yamacında bulunan hiyeroglif yazıtlı kurşun levha fragmanları, eskilerinin de aynı yerden gelebileceğini göstermektedir. Eğer yeni bulunan parçaları eskileri ile birleştirmek mümkün olursa o zaman durum daha ziyade aydınlanacaktır.

Diğer eser, koyu renkli bir taştan meydana getirilmiş saçsız bir heykel başına benzemektedir. Başın büyük kısmı noksandır. Üzerinde bir hiyeroglif yazıtı bulunmaktadır. Yazıt küçük olmakla beraber getirdiği sonuç bakımından önemlidir. Yazıtın sağ tarafındaki kırık kısmında onun sahibi olan prensin ve babasının adı bulunmakta idi. Aynı prens kendisini Vaşurme'nin vasali olarak takdim etmektedir. Sultanhan yazıtının ilk satırında da bir prens aynı kiralın vasali olduğunu söylemektedir. Her iki yazıtın müellifi olarak aynı prens düşünülebileceği gibi, aynı kiralı tâbi iki ayrı prens de akla gelebilir. Kululu ile Sultanhan'ın birbirine yakınlığı gözönünde tutulursa aynı prensin söz konusu olması mümkündür. Kayseri yazıtı diye anılan diğer bir yazıtta da Vaşurme'nin bir vasalinden bahsedilmektedir. Sultanhan yazıtının de ilk kısmı kırık olmakla beraber, Bossert'in de düşündüğü gibi, 4, 7 ve 10'uncu satırlara göre prensin adını Sarvativara olarak tamamlamak mümkündür. Yeni Kululu yazıtının müellifinin de Sarvativara olduğu düşünülebilir. Asur kaynaklarında Tabal kiralı olarak kaydedilen Vaşurme, Suvasa ve Topada yazıtlarında da görülmekte ve Topada yazıtında büyük kiral Tuvatis'in oğlu olarak ve yine babası gibi büyük kiral olarak gösterilmektedir. Kululu I yazıtına göre Prens Ruvas, Tuvatis'in vasalidir. Bu suretle Kululu'da şimdilik iki prens nesli ile karşı karşıya bulunuyoruz. Kululu II yazıtında Panuna adında bir prens görülmekte, fakat bu yazıtın müellifinin kimin vasali olduğu kaydedilmemektedir. Panuna, Vaşurme'nin çağdaşı olabileceği gibi, Tuvatis'ten önce veya Vaşurme'den sonra da hüküm sürmüş olabilir. Vaşurme Asur kiralı III. Tiglatpileser'in çağdaşdır. Bu duruma göre Kululu ve Sultanhan geç Hitit anıtları 8. yüzyıla tarihlenmelidirler. Şimdiye kadar metinlerde Kululu'nun adına raslamak mümkün olmamıştır. Bu şehrin Tabal kiralılığına ait bir beyliğin merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

Kululu V yazılı kiral Vaşurme'nin isim yazılışının doğru okunuşu bakımından da önemlidir. Son yıllarda eskisine nazaran daha doğru olarak Vaşu-Şarma diye okunan bu kiral adının yeni Kululu yazıtına göre Asur kaynaklarına daha yakın bir şekilde Vaşurme olarak okunması gerekecektir.

Her ne kadar yeni kurşun levha fragmanları ile hiyeroglif yazıtlı taş eserin bulunduğu İsmet Aydın'ın tarlasını kazdıksa da, orada bu gibi eserlere raslayamadık. Bu kısımda temeller ve varsa tabakalar tamamen tahrip edilmiş durumdadırlar. Çukurun bir çok yerinde kayaya rasladık. Toprağı eletmek suretiyle topladığımız

seramikte Frik seramiği büyük ölçüde rol oynamakta, 2. bine hattâ 3. binin sonlarına tarihlenebilecek parçalar da bulunmaktadır. Bu çukurda hiç bir yapı planı elde edilememiştir.

Ayrıca yine tepenin kuzey-doğusunda bulunduğu bildirilen, bir tarafında bir boğa başı tasvirinin, diğer tarafında ise bir hiyeroglif yazıtının kalıntısını gösteren bir altar fragmanı köylüden satın alınmıştır. Eser çok fragmanter olmakla beraber ünük bir parça değerini taşımaktadır.

Söz konusu eserler envanter kayıtları ve bazı heykel fragmanları ile birlikte Kayseri Müzesine teslim edilmişlerdir.

ORD. PROF. DR. SEDAT ALP

10 — *Karatepe - Aslantaş çalışmaları:*

Türk Tarih Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi adına yapılmakta olan Karatepe-Aslantaş çalışmalarına 1968 yılı güz ve kış aylarında aralıklı olarak devam edilmiştir. Prof. Dr. Halet Çambel başkanlığındaki kazı kuruluna Y. Müh. Mim. Reha Günay ve desinatör Sara Atabay katılmışlardır.

Bir süreden beri hazırlanmakta olan Hitit hiyeroglif ve Finike metinleri tekst edisyonunda her şeye rağmen gene de noksan kalan kısımları tamamlayabilmek amacıyla Güney Kapının güney yamaçlarında yeniden arama ameliyesine girilmiş; yapılan çalışmalar sonunda esas metnin dışında kalan hiyeroglif metinli iki kaide taşının —kısmen de olsa— restitüsyonu yapılabilmıştır. Ayrıca kopyaları büyük güçlükler teşkil eden aslan heykellerinin üzerindeki metinlerin yeni bir malzemenin yardımı ile sahih bir şekilde kopya imkânları sağlanabilmıştır.

Yeni terkip edilen ortostat'ların kapılardaki esas yerlerinin tespiti işine 1968 kampanyasında da devam edilmiş, yeni bazı ipuçları elde edilebilmiştir.

Bunun dışında, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adına başlamış olan müze tesislerinin ikmal inşaatına da devam edilmiştir.

PROF. DR. HALET ÇAMBEL

1968 ÇALIŞMA YILI RAPORU'NA EK

Atatürk'ün vasiyeti hakkında Cumhuriyet Halk Partisi ile Türk Tarih ve Dil Kurumları arasında çıkan anlaşmazlıkla bunun geçirdiği evreleri ve son durumu Sayın Genel Kurulumuzun bilgisine sunuyoruz :

Türk Dil Kurumu'nun 1966 Kurultayında Bütçe Encümeni Başkanlığını yapan Mazhar Leventoğlu, Kurultay'da Türkiye İş Bankası'nın vasiyet gereğince Kurumlara verilmesi gereken parayı vermediğini, kârların büyük bir kısmını ihtiyatlara ayırdığını, Kurumların İş Bankası'ndan 25 milyon lira alacaklı olduğunu söyleyerek bu meseleyi incelemek üzere Kurultayca bir Komisyon seçilmesini istemiş, seçilen üç kişilik Komisyonun Başkanlığını alarak bu yetki ile İş Bankası'nda inceleme yapmış ve 1968 de "Atatürk'ün vasiyeti" adlı altında 207 sahifelik bir kitap yayınlamıştır. Mazhar Leventoğlu bu kitabının sonunda, Kurultayda ileri sürdüğü iddiaların tam tersini savunarak, şu görüşü ortaya atmıştır :

Atatürk'ün öldüğü tarihte İş Bankası'nın sermayesi 5 milyon lira idi. Atatürk bu sermayenin % 27,5 ğunu temsil eden beheri onar liralık 137.838 hisseye sahip bulunuyordu.

Atatürk'ün ölümünden sonra Banka fevkalâde ihtiyat akçelerinden ödenmek ve hisse senedi sahiplerinden bir bedel alınmamak suretiyle sermayesini 10, 20 ve nihayet 40 milyon liraya çıkarmış ve hissedarlara bu oranda parasız hisse senedi dağıtmıştır. Artan 35 milyon liralık hisse senetlerinin mülkiyeti ile birlikte geliri de artık Kurumların değil, Cumhuriyet Halk Partisi'nin olmalıdır.

Cumhuriyet Halk Partisi bu iddiayı benimsemiş ve bir gün Parti Meclisi Üyesi Prof. Turan Güneş'le, Genel Sekreter Yardımcısı Muammer Erten, Genel Müdürümüzü ziyaret ederek bu görüşü ortaya atmışlar ve Atatürk'ün kurduğu üç müesseseden biri olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin hissesine düşenin hepsini almak istemediğini, yıllık gelirin üçe bölünerek bir bölümünü Cumhuriyet Halk Partisi'nin diğer iki bölümünü de Türk Tarih ve Dil Kurumlarının almasını uygun bulduklarını Kurumların yetkili organlarını toplayarak böyle bir anlaşmaya gitmelerini tavsiye etmişlerdir. Genel Müdürümüz olayı her iki Kurumun Yönetim Kurullarına duyuracağını, ancak hukuk uzmanlarından mütalâa almadan Kurumların böyle bir anlaşmaya yanaşacaklarını sanmadığını söylemiş ve bu isteklerinin yazılı olarak Kurumlara bildirilmesini istemiştir. Cumhuriyet Halk Partisi'nden Kurumlara bugüne kadar yazılı bir istek gelmemiş, fakat bu arada şifahi olarak Kurumların bir karara varması istenmiştir. Genel Müdürümüz ilk konuşma üzerine meseleyi her iki Kurumun Yönetim Kurullarına duyurmuş, Yönetim Kurulları da her iki Kurumun birlikte hareket etmesini ve evveleminde miras ve ticaret hukuku alanında yetkili hukuk otoritelerinden mütalâa istenmesini uygun bulmuşlardır.

Mütalâaların gelmesi beklenirken yönetim Kurulumuz bir taraftan da Parti idarecileri ile temasa geçmeyi uygun bularak kararlaştırılan bir günde Türk Tarih Kurumu Başkanı ve Genel Müdürü ile Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterini ziyaret etmişlerdir. Her iki Kurumun da noktai nazarı bu işin bir anlaşma ile çözülemeyeceği, bunun ancak bir mahkeme kararıyla çözülebileceği merkezinde idi. Zira bir anlaşma halinde Kurumların bir siyasi partiyi desteklediği iddiasıyla ve mahkeme kararıyla kapatılması tehlikesi vardı. Genel Sekretere bu görüşümüzü bildirdik. Parti yetkilileri de Kurumları haklı buldular ve hukukî mütalâalar geldikten sonra tekrar bir araya gelerek durumu görüşmek üzere ayrıldık.

Bu arada Martın sonu gelmekte ve Türkiye İş Bankası'nın 1968 kârının dağıtılması günü yaklaşmakta olduğundan Cumhuriyet Halk Partisi bizimle temasa geçmeden Türkiye İş Bankası'na bir yazı yazarak Atatürk tesisinin artan sermayesinden bu yıl elde edilecek gelirin Kurumlara ödenmiyerek Partiye verilmesini istemiştir. Türkiye İş Bankası bu isteği yerinde bulmamış, fakat Kurumlara da ödeme yapmayı kendi bakımından sakıncalı görerek paranın ayrı bir hesapta bloke edilmesi için mahkemeye başvuracağını Kurumlara bildirmiştir. Kurumlar Bankaya ayrı ayrı yazdıkları aynı mealdeki bir yazı ile mahkeme kararı olmadan Bankanın bu yola gitmesinin hukuka aykırı olduğunu, hisselerimizin şimdiye kadar olduğu gibi Kurumlara ödenmesini bildirmişlerdir. Kurumlar bu arada konunun önemini gözönüne

olarak yetkili bir Avukat aramışlar ve Ticaret Hukukunda büyük yetkisi olduğu öğrenilen Yargıtay Ticaret Dairesi Başkanlığından emekli Avukat Tahir Sebük'ü müşterek Avukat tutmuşlardır. Avukat Tahir Sebük de Bankaya aynı görüşü savunan 4 şahifelik müdellel bir itiraz yazısı göndermiştir.

Banka İdare Meclisi kendi Hukuk Müşavirlerinin görüşüne uyarak paranın bloke edilmesine karar vermiş ve bu kararını Ankara 6 ıncı Asliye Hukuk Mahkemesi kanaliyle uygulamıştır.

Kurumların Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteriyle yaptıkları konuşmadan sonra Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kurumumuzun Başkanını evine davet etmiş ve konudan bahsetmiştir. Sayın İnönü Kurumların çalışmaz hale getirilmesine razı olmadığını, ancak ortada bir hak bahis konusu olduğuna göre bunun aranmasına rıza gösterdiğini söylemiştir.

Bankanın bloke kararı alması üzerine Kurumumuz Başkanı ve Genel Müdürü ile Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı birlikte Cumhuriyet Halk Partisi Başkanını evinde ziyaret ederek muhakemenin sonucuna kadar hisselerimizin üzerindeki bloke kararının kaldırılması için Partinin Bankaya yeni bir mektup yazmasını rica etmişlerdir. Sayın İnönü isteklerimizi not ederek Parti yetkilileri ile görüşeceğini vadetmişlerdir. Aradan bir iki gün geçtikten sonra da Genel Müdürümüzü evine çağırarak görüştüğünü ve bir formül bulunarak blokenin kaldırılacağını söylemişlerdir. Fakat Avukatımızın Parti Meclisi Üyesi Prof. Turan Güneş'le yaptığı temasta bir formül üzerinde anlaşmaya varılamadığından durum Türk Tarih Kurumu Başkanı ile Türk Dil Kurumu Genel Yazmanının birlikte imzaladığı bir yazı ile Sayın İnönü'ye duyurulmuş ve Kurumların düşeceği maddi sıkıntı açıklanmıştır.

Bu arada Kurumların mütalâasına müracaat ettiği altı Hukuk otoritesinden mütalâalar gelmiştir. Altı Profesörün altısı da Cumhuriyet Halk Partisi'nin artan hisse senetlerinin gelirleri üzerinde bir hak iddia etmesinin hukuken mümkün olmadığını bir çok Batı kaynaklarından örnekler vermek suretiyle yazmışlardır. Mütalâa aldığımız otoriteler şunlardır :

Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu
 Prof. Dr. Zahit İmre
 Prof. Dr. Kemal Oğuzman
 Prof. Dr. İsmet Sungurbey
 Avukat Tahir Sebük
 Avukat Suat Ertan

Bu otoritelere verilecek ücreti her iki Kurum paylaşacaktır.

Son durum şudur :

Avukatımız blokenin kaldırılması için mahkemeye başvuracaktır. Cumhuriyet Halk Partisi yetkilileri de kendi açılardan dava açmaya karar verdiklerini söylemekte iseler de bugüne kadar bu dava açılmamıştır.

Gazetelerin mesele hakkında bilgi istemeleri üzerine her iki Kurum birlikte hazırladıkları bir bildiriye gazetelere, Anadolu Ajansına ve TRT'ye göndermiştir.

**TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ'NİN 1968
YILI ÇALIŞMA RAPORU**

Basımevimizin eski yıllara ait çalışma raporları gözden geçirilecek olursa, her yılın bir evvelkinden daha başarılı olduğu görülecektir. Göze çarpan bu gelişme 1968 yılında da devam etmiştir.

İş Durumu :

Basımevimizin 1968 yılı içinde 4.563.281,31 liralık brüt gelir sağlamış, bunun 1.242.541,25 lirası net kâr olarak kalmıştır. Son iki yılın sermaye, gelir ve kâr durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

	1967	1968	Artan	Artış yüzdesi
Sermaye	3.800.000,00	4.250.000,00	450.000,00	11,8
Brüt Gelir	3.982.049,56	4.563.281,31	581.231,75	14,5
Kâr	1.059.828,31	1.242.541,25	182.712,94	17,2

Tablo'nun incelenmesinden anlaşılacağı gibi, sermayenin yıl içinde % 11,8 artmasına karşılık brüt gelir % 14,5, kâr ise % 17,2 artmıştır.

Son iki yılın Genel Giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

	1967	1968	Artan	Geçen yıla nazaran artış oranı
Amortisman	374.006,48	446.940,96	99.934,48	28,80
Personel Giderleri	1.943.181,72	2.148.976,43	205.794,71	10,59
İşletme Giderleri	632.033,05	724.822,67	92.789,62	14,68
Kâr	1.059.828,31	1.242.541,25	182.712,94	17,2

1968 yılı içinde bütün gider kalemlerinde önemli sayılabilecek artışlar olmakla birlikte kârın yükselmesi üretimin artışıyla izah edilebilir.

Genel Giderlerle kârın brüt gelire oranı ise şöyledir :

	1967	1968
Amortisman	% 8,7	% 9,8
Personel Giderleri	% 48,8	% 47,1
İşletme Giderleri	% 15,9	% 15,9
Kâr	% 26,6	% 27,2
	% 100,00	% 100,00

Yukarıdaki tabloda masraflarımızın geçen yıla oranla büyük bir değişiklik göstermediği görülmektedir. Bu durum giderlerin istikrarlı olduğunu açıklamaktadır.

Basımevimizin Öz Varlığı :

	1967	1968	Artan
Aktif toplamı	10.093.871,74	11.456.478,05	1.362.606,31
Kısa ve uzun vadeli borçlar	3.127.791,95	3.472.462,06	344.670,11
Özvarlık	6.966.079,79	7.984.015,99	1.017.936,20

Basımevimizin öz varlığı yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere geçen yıla göre 1.017.936,20 liralık bir artış göstermektedir. Bunu sevindirici bir sonuç saymaktayız.

Basımevinin 7.984.015,99 liralık öz varlığına Kurumumuzun nakit katkısı ile basımevinin son 13 yılda Kuruma ödediği kârlar aşağıda gösterilmiştir :

Yıl	Sermaye	Arttırılan Sermaye	Kuruma Kalan Kâr
1956	908.979,42	908.979,42	9.818,04
1957	934.856,63	25.877,21	34.868,93
1958	1.150.000,00	215.143,37	118.268,82
1959	1.400.000,00	250.000,00	277.140,97
1960	1.740.000,00	340.000,00	120.641,66
1961	2.040.000,00	300.000,00	233.966,06
1962	2.300.000,00	260.000,00	356.132,67
1963	2.650.000,00	350.000,00	81.449,17
1964	2.750.000,00	100.000,00	405.936,83
1965	3.150.000,00	400.000,00	362.912,58
1966	3.500.000,00	350.000,00	706.612,92
1967	3.800.000,00	300.000,00	758.866,88
1968	4.250.000,00	450.000,00	900.469,47
		4.250.000,00	4.366.835,00

Bu tabloda Kurumumuzun bugüne kadar Basımevine —bina dahil— 4.250.000 lira sermaye yatırdığını, buna karşılık 4.366.835 lira kâr aldığını görmekteyiz. Aradaki fark olan 116.835 lira ve halen mevcut 7.984.015,99 liralık öz varlık, ki toplam olarak 8.100.850,99 lira Kurumumuzun Basımevinden kazancıdır. Ayrıca öz varlığın nominal değerden hesaplandığı hatırlanırsa, gerçek kazancın 12 milyonun üzerinde olduğu kolaylıkla tahmin edilebilir. Basımevimizin önümüzdeki yıllarda da Kurum bütçesine önemli katkılarda bulunacağından eminiz.

Basımevinin 1968 içindeki gelişmesi :

Yıl içerisinde Elektronik dizgi ve kompüter merkezi kurulması için 64.132 dolarlık yatırım ve IBM ile gerekli kira anlaşmaları yapılmıştır. 1969 yılı Nisan ayı sonunda çalışmaya başlayacak olan bu bölüm sayesinde işlerimizde sürat sağlanacağı gibi, Ankara, İzmir ve İstanbul telefon rehberlerini otomatik olarak ve el ile hiçbir dizgi işlemi yapmadan tertiplemeyi sağlayacağından önümüzdeki beş yıl içinde brüt gelirimizde ortalama 26 milyon liralık bir artış olacaktır.

Basımevimizin bu mutlu gelişmesi ve iş gücünün artması, gelişen bütün endüstri kollarında olduğu gibi, yer darlığını arttırmış ve dolayısıyla yeni bir bina yapma zarureti ortaya koymuştur. Gerçekten 80 bin nüsha olarak basılmakta olan Türkçe Sözlük tek başına baskı atelyesinden depolarımıza varıncaya kadar her tarafı doldurmuş, iş akımını felce uğratmıştır. Bu nedenlerle Basımevi için geniş bir arsa almak ve buraya tek kat üzerine batıdaki yeni basımevi binaları gibi çalışması kolay bir bina yapmak gerekmektedir. Bunu Basımevinin kendi imkânları içinde kısa bir zamanda başarmak mümkün olamayacağından birçok bakımlardan faydaları mey-

danda olan Anonim Şirket haline gelmeyi zorunlu bulmaktayız. En az altmışı Kurumumuza ait olmak üzere Türk Dil Kurumu ve Türkiye İş Bankası ile kurulmasını uygun bulduğumuz bu ortaklık sayesinde önümüzdeki yıllarda basım-evinin Kurumumuza her yıl iki milyon civarında bir kâr getirmesi mümkün olacaktır.

Genel Kurulumuzun bu konuda bir prensip kararına varmasını dileriz.

Türk Tarih Kurumu Basımevi Yönetim Kurulu

Başkan

Prof. Dr. BEKİR SITKI BAYKAL

Üye

Prof. ABDÜLKADİR İNAN

Üye

Prof. Dr. TAHSİN ÖZGÜÇ

Üye

Türk Tarih Kurumu

Genel Müdürü

ULUÇ İÇDEMİR

Üye

Basımevi Müdürü

GÖKMEN İÇDEMİR

DENETLEME KURULU RAPORU

TÜRK TARİH KURUMU YÜKSEK GENEL KURULUNA

Sayın Kurulunuzca bizlere verilen denetleme görevi icabı olarak Türk Tarih Kurumu ile Türk Tarih Kurumu Basımevi'nin 1968 yılı bilânçoları defter kayıtları ile birlikte tetkik edilmiş ve 1967 yılı bilânçolarında yazılı kıymetlerin 1968 yılının alâkalı hesaplarına aynen devrolunduğu, yıl içerisinde yapılan harcamalar ile muamelelerin Yönetim Kurulu kararlarına ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak yürütüldüğü tespit olunmuştur.

Kurum ve Basımevi'ne ait defter ve kayıtların muntazam, muamelât ve mevcudatın bunlara muvafık olduğunu, Yüksek Kurulunuzun tetkikine sunulan 1968 yılı bilânçoları ile kâr ve zarar cetvelinin yine bu kayıt ve vesikalara dayandığını arz ve tasdik edilmelerini rica ederiz.

DENETLEME KURULU

Prof. Dr. HALİL DEMİRCİOĞLU
T.T.K. Üyesi

Dr. HÂMİT KOŞAY
T.T.K. Üyesi

FAKİHE ÖYMEN
T.T.K. Üyesi

NECDET ŞARDAĞ
Türkiye İş Bankası
Muhasebe Müdürü

T Ü R K T A R İ H K U R U M U ' N U N 1 9 6 8 Y I L I
B İ L Â N Ç O S U

PARALAR	Borçlu Hesap Lira Kr.	ALACAKLI HESAP	Lira Kr.
KASA	152.177,90	GENEL VARLIKLAR	12.953.354,21
BANKALAR	2.013,39	SATILACAK KURUM YAYIN- LARI	4.790.628,—
545,39 İş Bank. 5635		KANUNİ KESİNTİLER	24.398,15
1.468,— Merkez 350902010		18.651,74 G. Vergisi	
2.013,39		5.746,41 S. Sigorta	
BANKA HİSSE SENETLERİ	350.111,55	24.398,15	
BİNA	9.510.462,82	EMANETLER	3.960,—
DEMİRBAŞLAR	1.517.853,62	T. Bonusu	
561.385,86 Kurum		ALACAKLILAR	1.413.191,61
956.467,76 Kitaplık		1.123.880,64 Çeşitli	
1.517.853,62		50.531,— Dış Kitapçılar	
ANBAR	3.458.138,—	62.338,59 Emekli Tazminatı	
BELLETERN	1.332.490,—	176.441,38 Kurum Yayınları	
YAYIN VE FOTO GEREÇLERİ	126.236,98	1.413.191,61	
121.509,97 Yayın Gereçleri		BELLETERN ABONELERİ	750,—
4.727,01 Foto ”		TEMİNATLAR	1.525,—
126.236,98		BANKALAR	3.620.359,87
BORÇLULAR	359.972,58	1.017.976,64 İş Bank. 20184	
6.820,78 İlmî Araştırma-Konferans		2.313.507,42 İş Bank. 82555	
57.202,18 Telif ve Tercüme		288.875,81 Vakıflar B. 10133	
15.811,94 Kazı avansları		3.620.359,87	
42.984,89 Basılmakta olanlar			
3.991,95 Ciltleme masrafları			
3.286,75 Kredili satışlar			
19.180,36 İç Kitapçılar			
51.129,14 Dış Kitapçılar			
124.395,82 Muhtelif Borçlular			
35.168,77 Mensuplar avansı			
359.972,58			
BASIMEVİ CARİ HESABI	1.748.710,—		
BASIMEVİ SERMAYESİ	4.250.000,—		
22.808.166,84		22.808.166,84	

31. 12. 1968

Muhasebeci
U. Süsoy

Genel Müdür
ULUĞ İĞDEMİR

T Ü R K T A R İ H K U R U M U B A S I M E V İ
1968 YILI KÂR ve ZARAR TABLOSU

G İ D E R L E R

G E L İ R L E R

AMORTİSMANLAR 446.940,96

BASKI İŞİ GELİRLERİ 3.994.954,76

PERSONEL GİDERLERİ 2.148.976,43

Yıl İçi Tahakkuk. 3.320.461,61

Yıl Sonu Tahakkuk. 674.493,15

Ücretler 1.547.312,11

Muvakkat İşçi Ücret. 63.598,42

Fazla Mesailer 128.519,19

Tazminatlar 57.013,96

İkramiyeler 14.699,73

Sosyal Yardımlar 131.972,20

Sos. Sig. İşveren His. 205.860,82

KLİŞE İŞİ GELİRLERİ 385.181,20

BIÇAK BİLEME GELİRLERİ 26.249,25

SAİR GELİRLER 156.896,10

İŞLETME GİDERLERİ 724.822,67

Işık 9.466,52

Kuvvet 21.204,54

Su 11.472,50

Sigorta 16.189,54

Faizler 168.642,73

Malzeme 246.727,53

Tamir Revizyon 89.403,86

Diğer Giderler 161.715,45

KÂR 1.242.541,25

4.563.281,31

4.563.281,31

Muhasebeci
EROL ÜSTÜN'AR

T Ü R K T A R İ H K U R U M U B A S I M E V İ
1 9 6 8 Y I L I B İ L Â N Ç O S U

A K T İ F

P A S İ F

SABİT KIYMETLER 7.653.566,28

Bina 881.468,42
Demirbaş 6.772.097,86

BAĞLANMIŞ KIYMETLER 900.927,47

Depozitolar 6.274,79
Geçici Hesaplar 130.147,18
Tasarruf Bonoları 15.550,00
Akreditifler 748.955,50

İŞLETME KIYMETLERİ 1.207.131,78

Ambarlar 1.207.131,78

KISA VADEDE PARAYA

ÇEVİRİLEBİLEN KIYMETLER 1.650.386,87

Müşteriler 1.029.505,04
Borçlular 547.102,53
İş Avansları 72.000,00
Emanetler 1.779,30

EMRE AMADE KIYMETLER 44.465,65

Kasa 17.959,94
Bankalar 26.505,71

11.456.478,05

NÂZİM HESAPLAR 73.945,00

Teminat Mektupları 73.945,00

11.530.423,05

SERMAYE 4.250.000,00

İHTİYATLAR ve FONLAR 2.491.474,74

Yetiştirme fonu 62.075,12
Birikmiş Amortis. 2.429.399,62

UZUN VADELİ BORÇLAR 1.748.710,00

T. Tarih Kurumu 1.748.710,00

KISA VADELİ BORÇLAR 1.723.752,06

Müşteri Avansları 740.664,80
Alacaklılar 275.783,61
Kanuni Kesintiler 57.693,65
Emanetler 22.788,99
Senetler 18.000,00
Geçici Hesaplar 89.549,34
Bankalar 519.271,67

KÂR - ZARAR HESABI 1.242.541,25

1968 Yılı Kârı 1.242.541,25

11.456.478,05

NÂZİM HESAPLAR 73.945,00

Teminat Mektupları 73.945,00

11.530.423,05

Muhasebeci
EROL ÜSTÜN'AR

